

Vojenská služba československého dobrovolce z let 1918–20

Josef Žák

Příloha Budišovského zpravodaje 1/2019

29. 3. 2019

Úvodem

Za Rakouska jsem sloužil u bývalého 14. střeleckého pluku, který měl ten čas garnisonu v Hallu u Innsbrucku v Tyrolích.

Nebudu zde popisovat celou dobu, kdy jsem u kterých částí vojenských od nástupu do vojenské služby sloužil za tohoto režimu, ale napíši jen konec mé vojenské služby v rakouské armádě, kdy jsem byl již v druhé polovině října 1918 přidělen od 14. střeleckého pluku k 1. střeleckému pluku z Vídně jakožto ordonanc (relseposten) v době mezi 21. říjnem 1918 a 1. listopadem 1918 a nosíval jsem různá hlášení, která se nesměla svěřit telefonu, k praporům z plukovní kanceláře na úpatí hory Monte Grapo v úseku Pötz a Cortine.

V té době proti pozicím 1. střeleckého pluku stál oddíl našich legií, kteří několikrát za den, nejvíce však v podvečer, hlásily jak v řeči německé, tak také české, maďarské i polské, pohyby na celé frontě, různá mezinárodní ujednání a konečně dne 28. října 1918 celou proklamací Washingtonskou, kterou se ustanovuje Čsl. republika. Nemusím podotýkat, že taková hlášení byla z rakouské strany rušena zvýšenou střelbou.

Přesto jsem se od tohoto pluku nedostal dříve než 1. listopadu, neboť náš bunkr, kde byla umístěna naše skupinka sestávající ze dvou mužů (druhý byl nějaký Zeman z Ober Hollabrunu) a velitele našeho jednoho svobodníka z Vídně, byl tímto velitelem, který spíše nás dva hlídal, než konal službu ordonance, sřežen, nebylo naděje v tom všeobecném chaosu na to, že bych se dostal jako zajatec do Itálie a také jsem sám o to již nestál. Již v té době jsem se rozhodl, vrátím-li se zdrav domů, že ihned vstoupím do vojska této nové Čsl. republiky.

Konečně, když jsem se po desetidenním putování dne 10. listopadu 1918 vrátil zdrav na území republiky, příšev 11. listopadu domů do mé rodné obce, rozhodl jsem se definitivně k nástupu do armády, ač tato vojenská služba byla dobrovolnická.

Část první

Nástup

Od 14. listopadu 1918 do 30. června 1919

Když jsem dne 10. listopadu 1918 projížděl stanicí Hrušovany nad Jevišovkou, tak mně sebrali čsl. dobrovolníci příkrývku (deku), kterou jsem si vezl až z Itálie z fronty, což na mě učinilo velice trapný dojem. Příšev však 11. listopadu domů k rodičům, viděl jsem, že doma zůstat nemohu, ač jsem nemusel v té době nastoupit vojenskou službu, rozhodl jsem se, že půjdu jako čsl. dobrovolce bránit vlast, vida, jak chtějí tuto ze všech stran jen šukat, ne-li rozbít.

Domů jsem přišel dne 11. listopadu, bylo to v pondělí, a již dne 14. listopadu, tj. ve čtvrtek, se hlásil v mé staré uniformě, v které jsem přijel z Itálie (jiných uniforem v té době nebylo), u IV. praporu dobrovolnického v Brně v Hrdličkových barácích a náš oddíl byl umístěn v baráku č. 3. Tyto baráky byly z velké části jednoposchoďové a do

tohoto poschodí vedla obyčejná lávka, která se po větším zatížení prohýbala. Já sám jsem byl s druhými vojiny ubytován v poschodí.

Zpočátku služeb bylo málo, přesto však nebylo lze sehnat tolik mužů k službám potřebným. V tomto baráku, jak v přízemí, tak i v poschodí měl každý oddíl svého dozorčího desátníka i svobodníka. Šarží bylo snad víc než obyčejných vojáků. Mnoho šarží vzniklo teprve po převratu, a proto tyto šarže nastoupily vojenskou službu tam, kde je nikdo neznal, anebo doufaly, že je nikdo nezná. Bylo i mnoho takzvaných důstojnických hodností samozvaných, které si sami udělali a nastoupili vojenskou službu, neboť v této době nikdo nekontroloval správnost jak poddůstojnických, tak i důstojnických hodností. Nebylo tedy divu, že jsme se neznali, neboť velká většina jak vojnů, tak i šarží přišla z Rakousko-Uherské armády, kde byli většinou naši čeští vojíni i důstojníci přidělováni k různým plukům jiných národností. Já sám jsem z narukovaných u IV. dobrovolnického praporu a našeho oddílu znal ještě z rakouské armády dva, a sice: Juříčka Františka, rodáka z Ivančic u Brna, a svobodníka Matějčka Rudolfa ze Slavic u Třebíče, s kterými jsem jeden den nastoupil vojenskou službu. Po nějaké době jsem jich poznal více, zejména svobodníka Tůmu Leopolda, kterého jsem znal také z rakouské armády, pocházel z Brtnice u Okříšek. Velitelem roty (oddílu) při mém nástupu byl kapitán Studený, který, jak se později zjistilo, byl také jeden z těch, kteří si vojenskou hodnost sami udělali, a byl také degenerován na pouhého vojína.

Ve zdejších ubikacích byl velký nepořádek, lůžek zde vůbec nebylo, jenom slamníky, které však místo slámy měly jenom trochu řezanky. Tyto se vždy ráno po budičku, který byl o šesti hodinách, měly složit do čtyř rohů ubikace na hranici. Ve středu ubikace byl zkřížený stůl a po každé straně tohoto jedna obyčejná lavice. Večer zase samozřejmě měl si každý vojn vzít jeden slamník, podhlavců v té době nebylo. Rozložily se tyto slamníky do tří až čtyř řad a ráno opět se měly složit na uvedená již místa. Protože, kdo večer přišel dřív, vybíral si z hromady slamník, ve kterém bylo této řezanky nejvíc, stávalo se, že na toho, kdo přišel pozdě, zbyl slamník jen podle jména, jinak zbyla z kupy slamníků rozházená kupa.

Nařízeno, aby, než přijde důstojnická prohlídka, byla při nástupu ubikace zametena, uklizena, avšak nebylo toho, kdo by nařizoval někomu neb některým úklid, takže kdo se ujmul v pondělí úklidu, mohl určitě počítat, že bude uklízet nejméně do příštího pondělí, ne-li déle. Jedině tenkrát se zbavil tohoto, když si vzal nějakou službu. Říkali jsme si všichni, jak vojíni, tak poddůstojníci i důstojníci „bratře“, ale bratrsky se vždy nevycházelo. Nebylo žádné kázně, ani disciplíny, oproti šaržím se vystupovalo jako rovný s rovným, takže se stalo, že při úklidu ubikace obyčejný vojn třeba četari řekl, aby uklízel. V baráku během dne bylo velice málo vojnů, takže se sotva mohla sehnat služba a potřebná pohotovost. Jedině k výplatě žoldu sešli se všichni a účetní šikovatel se divil, kde se najednou sebralo tolik lidí, avšak dle listiny musel vyplácet žold osobám v této zanešeným, kterých bylo průměrně v obou ubikacích 250 až 300. Rovněž k jídlu jich mnoho nescházelo. Službu mající důstojník, chtěl-li obsadit všechny služby, musel chytati vojiny na různá hesla, hlavně při rozdávání jídla, neboť služeb těchto čím dál více přibývalo.

Jest samozřejmé, že se našli také takoví, jak to při větším seskupení ani jinak nemohlo být, kteří byli i cizímu majetku nebezpeční, takže se stávalo, že veliteli celého baráku trvalo dlouho, než si odbyl raport, u kterého bylo denně až 50 vojínů žádajících různé propustky, dovolenky, různé žádosti a konečně vojíni, kteří nastupovali různé služby, ať již v baráku nebo i jinde, a vojíni určení pro nekázeň k raportu. Tou dobou byl po odešlém kapitánovi Studeném velitelem celého oddílu (baráku) kapitán Zelinka, který pocházel z Náměště nad Oslavou, u kterého jsem ještě sloužil v osmnáctém roce na Italské frontě, tomu ukradl někdo jeho vojenský plášť, kožené rukavice i s nějakými drobnostmi. Tento kapitán po raportu, když zjistil ztrátu pláště i rukavic strašně zaklel a povídá: „Fuj, toto je bratrství a tomu se má říkat bratrství!“ a odplivl si.

Já sám měl propustku na neděli 24. listopadu a v pondělí ráno dne 25. listopadu jsem se hlásil, a ještě téhož dne odpoledne jsem měl službu dozorčího svobodníka. Od té doby jsem míval služby obden, jednou službu u oddílu, kde jsem sloužil, po druhé byly služby jiné, jako různé hlídky, např. u nádraží, u vojenských objektů, vojenských skladů, posádkovou pohotovost a jiné. Při všech těchto službách vidím jen stále cizí mně nezajímavé obličeje. Bylo i dosti těch, kteří konali svoje povinnosti, do kterých se dobrovolně dali, svědomitě, ale i s těmi jsem se málo sešel a zejména jména těchto lidí, při vši svědomitě konané službě, jsem si nezapamatoval, neboť vždy nebyli titíž lidé určováni k výkonu jisté služby a osoby se měnily. Jest pochopitelné, že nesevědomití se schovávali za svědomité a byli-li přeci sem tam ve službě, což se stávalo zřídka, dbali, aby nebyli moc nápadní.

Tak se to vše střídalo a utekl listopad a byly tu již svátky vánoční, kdy jsem dostal dovolenou na pět dní, a sice od 22. do 26. prosince 1918. Ve čtvrtek dne 27. prosince jsem se u oddílu opět hlásil. Mezi 27. prosincem a 1. lednem 1919 sestavovali takzvaný pochodový prapor k službám mimo Brno.

I já jsem se hlásil k tomuto praporu, neboť služba v barácích pro velkou neukázněnost se mně nelíbila, byl jsem přidělen ku 3. pochodové setnině, jejímž velitelem byl nadporučík Filouš, velitelem naší druhé čety byl podporučík Sychra František, účetním byl šikovatel Filouš, který byl bratrem velitele roty, výkonným byl četař Sedlák. Odkud který z těchto pocházel, nebylo mně známo. Velitelem celého pochodového praporu byl nadporučík Kočka a pocházel snad z Únanova na Znojemsku.

Jednotlivé roty byly pak rozděleny dle potřeby na různá místa Znojemska, Břeclavska a jinde. Naše setnina (rota) byla zaslána do okolí Českého Těšína, proti vzrůstajícímu se nepříteli, který ohrožoval naši Republiku z Polska, totiž proti Polákům.

Vyjeli jsme z Brna 5. ledna 1919, byla tehdy neděle, z brněnského nádraží směrem na Vyškov, Kojetín, Valašské Meziříčí, Frýdek-Místek, k Českému Těšínu. Zde ve stanici Hnojníky jsme vystoupili z vlaku a šli pěšky k Českému Těšínu. V jedné vesnici zůstali jsme do rána (jméno této vesnice jsem si zapomněl poznamenat). Ráno 7. ledna 1919 jsme již účinně zasahovali do potyček mezi námi a Poláky.

Zde jsme byli ubytováni porůznu v různých boudách, vždy po několika mužích a hlavní naší obrannou čarou byl most přes řeku Odru, vedoucí z Českého do Polského Těšína, který jsme nejen drželi, ale po krátkém útoku také dobyli a postoupili jsme až za Polský Těšín, avšak po několikadenním držení stáhli jsme se zpět do Českého Těšína.

Mimo pušku bojovalo se též ručními granáty, které měly takzvanou zápalnou šňůru, byly zhotoveny v podobě masové konzervy s delší asi 25ti cm dlouhou rukojetí. Na konci této rukojeti byl upevněn na šňůře kroužek, za který se zatáhlo, a po vytáhnutí této se počítalo, jednadvacet, dvaadvacet a na třiadvacet se hodil. Tyto ruční granáty pocházely z rakouské armády, říkalo se jim „štilhandgranáty“. Tyto granáty působily více na duševní depresi, nežli na nějaké větší tělesné poškození. Na tyto granáty jsme psávali třeba inkoustovou tužkou, nebo i jiným „Na pieruny“, což mělo značit jakýsi posměch, urážku Poláků.

Stávalo se, že náš voják, z obavy, aby mu granát v ruce nevybuchl, hodil ho předčasně a protože i Poláci byli s těmito obeznámeni a též jich užívali, hodil ho polský voják zpět, a teprve, buď ve vzduchu, nebo až dopadl, vybuchl, a způsobil škodu nám.

Zde při polsko-československých hranicích jsme se drželi porůznu až do konce února 1919. Od začátku února se již nebojovalo, neboť byla určena již definitivní hranice mezi Československem a Polskem a drželi jsme jenom takzvané strážce. Ku konci února byla naše rota ubytována v Dolním Kubíně na Slovensku.

Zde se soustředila naše rota, která do té doby byla umístěna v různých místech těšínské fronty. Také zde se doplnila naše rota novými částmi došlými z Brna, neboť od počátku našeho umístění na Těšínsku dosti bratří od této z různých důvodů odešlo, neboť se počítala stále služba vojenská dobrovolná a také ji tak brali někteří vojáci a jakmile se jim hodilo vhodnější zaměstnání, od roty odešli.

Musím podotknout, že náš IV. dobrovolný pluk pozůstával z jednoho praporu, který tvořili příslušníci bývalého Rakouského střeleckého pluku číslo 14, to byl náš prapor a byl to teď prapor třetí, naše rota byla u pluku 12., první prapor byl z bývalého 8. pěšího pluku, taktéž brněnského, a druhý prapor tvořili bývalí příslušníci pluku pěšího číslo 54 z Olomouce, takže tyto tři rakouské pluky čís. 8, 14 a 54 tvořily jeden dobrovolný pluk číslo IV. z Brna.

Dne 11. března 1919 odjela naše rota z Dolního Kubína do Žiliny, kam jsme přijeli dne 12. března 1919 po ránu. Odtud jsme šli pěšky asi půl hodiny do ubikací, které pozůstávaly z dřevěných baráků, odkud jsme chodili mimo služby u roty na Žilinské náměstí. Zde jsme se zdrželi do 18. března 1919, kdy jsme byli navagonýrováni do obyčejných dobytčích vagonů a jeli jsme přes Vrútky, Sľubňanskou Teplicí, Kremenicí do Zvoleně, kam jsme přijeli 19. března 1919, právě na můj svátek a narozeniny ve středu. Zde na nádraží jsme se zdrželi několik hodin, avšak nebylo povoleno se rozcházet, takže jsem oslavil moje třiadvacáté narozeniny jen ve vzpomínkách.

Zde u roty jsem již měl více krajanů, mezi nimi hlavně Pavlíčka Augustina, Uhlíře Augustina a Klapala Františka, kteří pocházeli ze sousedního městečka Tasova a Jurku Augustina z Osové Bítýšky, se kterým jsem chodil do jedné třídy v obecné škole.

Ještě týž den, co jsme přišli do Zvoleně, vyšli jsme z této pěšky, abychom obsadili hranice mezi Československem a Uhrami. Vyšli jsme tedy ze Zvoleně a šli přes Plešivec, Dobronivu, Lenohrady a došli jsme tam až do Sucháně, kamž jsme došli dne 20. pozdě v noci při celkovém pochodu asi 38 km.

Poněvadž bylo ještě hodně sněhu, šlo se nám velice špatně. Celou cestu z Dobronivy až do Sucháně hustě sněžilo s deštěm, vůbec taková nepohoda, jak se obecně říká, že by psa ani nevyhnal. Kuchyně pro svízelnou cestu nemohly s námi jeti, a tak, když jsme došli do Sucháně kolem půlnoci celí promoklí a zkrehlí, byli jsme porůznu ubytováni u místních občanů, kteréžto obyvatelstvo nás přijalo s velikou radostí a o nás, úplně zdecimované, hladové, jako o vlastní děti se postaralo, takže druhý den ráno byli jsme zase schopni dalšího pochodu. Toho 21. března jsme se s obyvateli vesnice, kteřížto nás v hojném počtu až za ves doprovodili, srdečně rozloučili, děkující jim za tak přátelské přijetí a za vše, co pro nás udělali, opustili jsme je kolem 9. hodiny dne 21. března a již za mírnějšího počasí, neboť přestalo jak sněžit, tak i pršet, avšak bylo více vody, také pochod nebyl tak namáhavý a šlo se ten den jen asi 20 km. K večeru jsme dorazili do vsi Ujfallu (Nová Ves), kterážto již měla většinu obyvatel maďarské národnosti, kde jsme zůstali na noc do rána. Touto cestou jsme nebyli již tak vyčerpaní a také únava nebyla tak velká. Zde v této vsi nás dojely naše kuchyně, takže i o jídlo bylo postaráno, neboť u obyvatelstva jsme až na malé výjimky nic nedostali a byli jsme rádi, že máme své kuchyně.

Po vyspání a částečném odpočinku vyrazili jsme dne 22. března, totiž již náš třetí den pochodu, při dosti pěkném počasí, před polednem, kde jsme ještě obdrželi teplou kávu a z Ujfallu šli jsme skoro celou cestu kolem československo-maďarské hranice, z maďarské strany kolem Balaš Ďarmot, a přišli jsme po třetí hodině odpoledne do Ipol-Balogu, konečně to stanice a cíle naší cesty. Ten den jsme šli 12 km, takže za ty tři dny ze Zvoleně až do Ipol-Balogu, při tak mizerné cestě a nepohodě, jsme ušli asi 70 km, pěšky se vši výzbrojí a výstrojí.

Část druhá

Přišedše na určené místo, vítalo nás obyvatelstvo této vesnice, ač vesměs maďarské, voláním Ęljen (sláva). A proč? Protože mnozí z nás měli na pláštích na náramenicích, na zeleném voskovém plátně, vytištěno číslo 14 (bývalé číslo našeho střeleckého pluku za Rakouska). Obyvatelé mysleli, že jsme od 14. maďarského honvédského pluku. Když však slyšeli řeč, které nerozuměli a přesvědčili se (kromě žida, který uměl německy a lámal slovenštinu), že se nemůžeme domluvit, když od tohoto zjistili naši totožnost, pojali k nám nedůvěru, dokonce mnozí z obyvatel vesnice přímou nenávist a nepřátelství, takže byly dny, když z nějaké příčiny jsme nemohli pro naši kuchyň dostat aprovizaci, že jsme byli nuceni použít veškeré energie a bezohlednosti, abychom sehnali to, co jsme k našemu zásobování a k naší obživě nutně potřebovali. Dokonce asi dvakrát jsme museli povést nucené odebrání, jednu

na vepře, podruhé na jalovici, kterou za žádných okolností nechtěl prodati správce dvora, který měl pronajít žid, jehož jméno jsem nezjišťoval, neboť velkostatek, jak nám bylo řečeno, patřil hraběti Esterházymu, maďarskému šlechtici.

My jsme byli ubytováni v budovách sloužících deputátníkům, ve dvoře zaměstnaným. Nájemce dvora ještě před naším příchodem utekl do Maďarska a správu dvora ponechal svému správci. Rodina tohoto žida bydlela ve velmi krásné vile, hodně podobné zámečku, ve které malba byla oblohově modrá a poseta samými zlatými hvězdami. Odstěhoval se se vším, co sloužilo k jejich pohodlí, a zanechal zámeček úplně prázdný. Přesto žádný z nás nebydlel v tomto zámečku, ale, jak jsem dříve napsal, v deputátnických bytech, které byly při našem příchodu prázdné. Místo postelí a slavníků, které jsme položili na primitivní kozy dřevěné a vojenských stanů (celt), jsme použili slavníky, které jsme naplnili senem ze stohů, kterých v okolí dvora bylo několik. V blízkosti obce, uprostřed luk, tekla řeka Ipola. Obce byly v některých místech až 800 m i 1 km do šíře kolem vody z obou stran.

Jaké bylo zde v obci naše zaměstnání? Ve dne se držela pohotovost a vždy po nějaké době, snad po dvou až třech hodinách, šla naše patrola na obě strany, až se srazila s patrolou ze sousední obce, nebo došla do této a hlásila se veliteli stráže, který vždy písemně potvrdil den a hodinu hlášení. V noci tyto patroly, kterým jsme říkali spojky, vycházely po hodině na obě strany. Jest samozřejmé, že se konala ve vsi služba strážní a sice po celých 24 hodin, ve kterých byl vždy velitel poddůstojník a tři muži, v noci o další tři zesílení.

Po nějaké době, když obyvatelstvo seznalo marný odpor, aspoň většina obyvatel vesnic, chovalo se k nám zdvořileji, a i z naší strany se obyvatelstvu vycházelo co možno nejvíc vstříc. Jako příklad uvedu. K našemu zásobování jsme zabavili jednu pryzmu s bramborami, na podzim r. 1918, pro jarní potřebu (sadba, krmení dobytka i pro případnou spotřebu jak zaměstnanců dvora i jinou potřebu), ale mohli si z toho vzít i místní občané, kteří samozřejmě toho využili, že za dva, tři dny zbyla po této pryzmě jen prázdná díra. Otevřela se tedy druhá taková pryzma a ve velmi krátkém čase dopadlo to i s ní jako s prvou. Když toto viděl správce dvora, rozkázal ještě dvě zbývající otevřít a odvézt do dvora.

To samé se opakovalo i u stohů sena, neboť v krátké době nebylo po stohu ani památky. Co jsme spotřebovali na naplnění stanových plátén (slavníků) i pro spotřebu pro naše dva páry koní, byla opravdu jen nepatrná část celého množství, které si místní občané odvezli. Staly se i případy, kdy se dva místní občané u toho hádali a v té věci museli jsme zakročit a rozvaděné mířit. Víím s určitostí, že na toto vše tito lidé často vzpomínali, neboť tehdejší nájemce dvora vykořisťoval občany jak mohl. Tito například museli louky pokosit, seno usušit a místo platu každý z tohoto usušeného sena dostal třetí díl.

Toho nájemce dvora jsme neznali a přišel-li kdy do dvora, nevěnovali jsme tomu žádné pozornosti, neboť nám na jeho osobě ničeho nezáleželo. Stalo se však, že přišel a zastihnuv asi šestiletou holčičku, jak pase housata v zahradě při zámku, tuto uhodil do obličejíčka, až jí z nosíka krev vystříkla. Náhodou to viděl náš jeden voják, který to ihned hlásil v naší ubikaci, a tedy honem na žida, který se vzpouzel a nadával jak dívka, tak i nám. Přesto, že jsme mu nerozuměli, chyt ho jeden z vojáků a než se nadál

byl svázán a co s ním? Dohodnuto, vykonáno. V blízkosti byla toho času až ku vsi rozvodněná řeka Ipola a než se žid nadál, již se koupal ve vlnách vody. Protože jak jsme viděli uměl plovati, ale měl co dělat, aby se dostal z vody ven, a tak si zachránil život. Od těch dob jsme ho více nespátřili, ani zde ve vsi, ani kde jinde.

Náš IV. dobrovolcký pluk měl tenkrát k obraně stanovenou a obsazenou plochu v délce asi 70 km, podél naší hranice, takže naše jednotky byly rozmístěny vždy po menších oddílech ve vesnicích, samotách, dvorech, ležících při řece Ipole. V této době nebyl žádný telefon a obstarávali tuto službu takzvaní kurýři. Byli to jezdci na koních, kterým jsme říkali melderajter, kteří několikrát za den i noc s nějakým hlášením přijížděli a od nás zase, dle potřeby, tuto přebírali, takže urazili denně mnoho desítek kilometrů. Kromě toho hlídaly hranice naše spojky na obě stany ode vsi vyslané. Na tyto spojky chodili vždy dva vojíni, z kterých jeden dělal velitele a musel se v sousední vsi u velitele stráže hlásit a také hlásit, co cestou bylo mu z vojenského hlediska podezřelé. Tito dva mužové zpravidla se neměnili a velitele této hlídky (spojky) dělal jednou jeden, podruhé druhý. Těchto spojek bylo v noci venku najednou pět až deset, podle potřeby a času. Tyto spojky měly vždy pro každý den jiné heslo a v prostoru se potkávaly. Jiného obsazení hranic nebylo. V této době bylo již ze strany maďarských bolševiků na naše spojky stříleno, a tudíž dost nebezpečno, nedalo se volně a bezstarostně ubírat a musel se vyhledávat úkryt, nebo jít mimo cesty. Službu pohotovosti mělo 15–20 mužů, kteří na jiné služby (strážníci na strážnici, spojky, služba při rotě) nechodili.

Strážnice byla v obci pod kostelem při cestě k Ipolským Šakům, v domku prázdném, v blízkosti řeky Ipoly. I tento domek byl odstřelován Maďary. Ve vsi Ipol-Balogu jsme slavili první naše předvelikonoční „Vzkříšení“. Tato slavnost se odbývala na prostranství, před kostelem a bylo na ní soustředěno, mimo naše vojíny, kteří neměli služby, mnoho lidu civilního ze vsi. Když byla odbyta asi polovina obřadu, vystřelili maďarští bolševici do shromáždění salvu z pušek. Několik osob bylo zabito a několik raněno. Přesto, že místní obyvatelstvo sympatizovalo s Maďary a bylo jim nakloněno více než nám, tito byli národnosti stejné s obyvateli vesnice, my byli považováni za vetřelce a k tomu nenávidění Češi, které vždy Maďaři jako Slovany nenáviděli, neboť měli přísloví „Tót nam embér“ (Slovák není člověkem), vidouce, že jejich spolubratři do nich bez jakékoliv příčiny vstřelili, přeci hodně hlasitě najevo nelibost dávali a odsuzovali toto počínání maďarských vojáků.

My, vidouce, co se stalo, nechtějíce, aby snad kvůli nám došlo ještě k většímu krve prolévání a nemohouce jinak zakročít, požádali jsme místního faráře, aby slavnost Vzkříšení venku ukončil a pokud lze, celý obřad církevní v chrámě dokončil, s čímž on souhlasil. Mrtvé i raněné si odnesli místní občané domů.

Protože přes všechna naše opatření a naše varování někteří občané svalovali za střílení vinu na nás, bylo rozhodnuto, že od 9. hodiny večer do 4. ráno nesmí žádný občan z domu vycházet, neboť se již zjistilo, že hlavně v noci mnoho občanů buď v civilu nebo i ve vojenských uniformách vychází a jsou při vojsku bolševickém ve stavu, neboť jsme nemohli v noci, i když byl spatřen voják, říci, zda je náš, nebo Maďar, vždyť jsme nosili stejné rakouské uniformy. Byl-li vyzván takovýto maďarský voják námi, aby heslo odpověděl, zpravidla, než se mohlo zakročít, tento ve svém

známém prostředí zmizel. My měli nosit na výložkách zelené sukno, Maďaři červené, ale nenosili toho ani my, ani Maďaři, a měl-li kdo toto, v noci se nerozeznalo nic. Tito maďarští vojíni, ponejvíce v noci, navštěvovali svoje rodiny, neboť neexistovalo žádné opatření kontrol domácností.

Věděli nejen tito vojíni, ale i jejich velitelství o každém našem pohybu i vojákovi o množství nás ve vsi ubytovaných, ve které ubikaci je kolik vojáků a měli vůbec podrobné informace, neboť značná část obyvatelstva se věnovala tomuto špehování. Bylo ještě dobře, že se s námi nemohli domluvit, mohlo se i stát, že některý náš voják za nějakou odměnu, kterou sám nepokládal za zlo, mohl říci věci třeba menšího rozsahu, ale kterých mohl tento civil k zničení nás použít, ale byla přes tento strach u našich velitelů u nás velmi pěkná morálka a velká bojeschopnost, žádná deprese, možnost nějaké zrady vyloučená.

Zde v Ipol-Balogu jsme se zdrželi od 22. března až do 1. května 1919 a v tom stavu mužstva, v němž jsme přišli, jsme opět dne 1. května 1919, byl ten den čtvrtek, navečer odešli, když nás vystřídala jiná rota od našeho IV. dobrovolnického pluku (Byli to 54. z Olomouce) od II. praporu.

My hezky zticha odešli zpět kolem Balaš-Gyamok do vsi Záhorsa (maďarsky Oerdeszellestenyi, čti Erdešelestín) opět blízko hranice státní. Přestože místní obyvatelstvo zčásti umělo slovensky, byli, co se týče národnosti, značně neuvědomělí, ba dokonce mnozí se před námi ukrývali, nebo uschovávali různé věci. Mnozí se ptali jeden druhého, zdali Češi jim „nic neurobia“ (nic neudělají). Mezi sebou mluvili všichni maďarsky a s námi, když nebylo vyhnutí, mluvili slovensky. Zde jsme se zdrželi mezi 1. až 6. květnem, kterýžto den jsme se odebrali k večeru do vsi Nagy Fallu (čti Nad' Falu), kterážto ves byla blíže při hranicích. Bylo nám hlášeno, že Maďaři chtějí na nás podniknout útok, a byli jsme toho dne ze šestého na sedmý květen v přísné pohotovosti. Těšili jsme se, jak je z blízka přivítáme. Poněvadž k ničemu nedošlo, tak pak osmého po ránu jsme šli ještě celá rota zpět do Berdeszellestenzi (Záhory), kde ještě asi tři dny, tj. do jedenáctého května, zůstala celá rota pohromadě. Zde v této vesnici se shromáždil celý náš III. prapor, byla na něm přehlídka nového praporečnického velitele majora Baláže, neboť náš dosavadní praporečnický velitel nadporučík Kočka měl nízkou hodnost a nemohl tudíž zastávat velitele praporu.

Po přehlídce praporu, tudíž dne 11. května 1919, byla naše rota rozdělena na větší i menší oddíly, které pak ihned odešly na stanovená místa. Já jsem byl přidělen k oddílu, který byl určen do vsi Varbo a čítal celkově 12 mužů, včetně desátníka Doležala, kterého jsem znal ještě z rakouské armády, a svobodníka Klimeše. Velitelem našeho oddílu byl podporučík František Sychra, rodák z Moravského Slovácka.

Ostatní z roty byli rozděleni do Kovačové, kde byl velitelem oddílu poručík Svačina, část roty byla určena do Božitě-Preszky, zbytek, asi dvě čety, do Filakova a Lučence, jehož zůstal velitelem velitel roty nadporučík Filouš. Tento zde v krátkém čase onemocněl a musel odejít do nemocnice a byl nahrazen nadporučíkem Prosem, který byl nám známý ještě z rakouské armády.

Velitelem našeho celého pluku dobrovoleckého čís. IV byl podplukovník Maršán, s kterým jsem se sešel během celého slovenského tažení v letech 1918–1919 a v roce 1920 pouze dvakrát.

Náš nový velitel praporu major Baláz měl za ženu Polku, která tam s ním bydlela a ráda se pletla do vojenských věcí a kvůli které měli i vojáci různé nepříjemnosti.

Jak jsem již i výše uvedl, odešel náš oddíl dne 11. května pod velením podporučíka Františka Sychry do Varba. Zde jsme byli celý oddíl ubytováni v zámku nějakého hraběte, který však sám i s rodinou bydlel ten čas ve Vídni a v celém rozsáhlém zámku s pěknou zahradou i parkem bydlela jen staříčká šestadevadesátiletá hraběnka s její komornou, starší paní, která měla při sobě dceru tak mezi 25–30 roky, kteréžto obě uměly částečně slovensky, dobře však německy, od kterých jsme se dověděli některá data týkající se majitele zámku.

Od nás vlevo, směrem k Maďarsku, byla maďarská ves Sečany (naproti naší Kovačové), vpravo pak maďarské město Baláz Ďarmoty. Z Varba vedl přes řeku Ipolu most, na maďarskou stranu, který byl opatřen již drátěnými překážkami z ostatního drátu. Přejít přes něj byl nemožný a také velice nebezpečný, neboť Maďaři měli na tento zaměřen těžký kulomet a drželi hlídky v traťové budce ve vzdálenosti asi 300 m od nás.

Vedla tudy, po maďarské straně, železnice od Baláz Ďarmotů k Lučenci a Filakovu, dále pak až do Šalgo-tarijánských uhelných dolů a vedla tato dráha místy těsně při hranicích, takže projížděly po této trati nejen normální vlaky, ale i obručené (pancářové) s oddíly vojska a jiného vojenského materiálu, takže měli Maďaři tím nesmírnou výhodu a i my jsme velice často tuto pocítili, když nám z obrněnce zatopili a my velice rychle, volky nevolky, stěhovali se do krytů, které nám poskytovaly hluboké sklepy pod zámekem.

Jest samozřejmé, že jsme nemohli všichni vlézt do krytů, někdo musel zůstat na stráž a v případě potřeby, nebo případného maďarského útoku nás upozornit a dát zprávu. Stará hraběnka nemohla pochopit a ve své staré hlavě si srovnat, proč se střílí u ní v zámku, neboť v blízkosti tohoto dopadaly granáty a šrapnely, třebaže jen 8 cm ráže, ale stačily nejen jí, ale i nás přivést z rovnováhy. Stávalo se, že v případě větší střelby nařídili jsme komorné, aby odvedla hraběnku, která byla úplně hluchá a rozuměla si jen s komornou, do sklepního krytu a dalo někdy dost práce i této komorné, aby ji k tomu přiměla. Stále s větším zájmem jsme sledovali výbuchy granátů a zjišťovali jejich zásahy, které byly stále přesnější. Stalo se, že jeden takový granát padl do sousedství zámku, do kovárně, kde vybuchl v posteli. V okamžiku se obloha zatemnila, neboť peří lítalo do velké výšky a šíře. Náhodou nikdo v místnosti nebyl, takže nikdo nebyl usmrčen ani zraněn.

Naše místnost (zámecký sál) byla asi 10 m dlouhá a 7–8 m široká, měla okna obrácena na maďarskou stranu. Do tohoto sálu jsme nanosili do šířky (tloušťky) asi pěti metrů, do výšky asi 4 metry nepálených cihel (truplí) a zakryli tak všechna okna a způsobili, že vybuchlý granát (šrapnel), který by vybuchl v bezprostřední blízkosti, nemohl způsobit žádné povážlivé škody. Nám k ubytování musela stačit již jen asi 3 m široká chodba, ve které jsme mohli přespávat. Jestli tam však někdo z nás za celou tu

dobu, co jsme ve Varbo strávili, spal dvakrát snad třikrát, neboť nejraději, když nebyla služba, spali jsme přikrčeni někde v parku, zaobaleni stanovým plátnem.

Naše výzbroj pozůstávala z pušek, ručních granátů a měli jsme dva malé kulometry, z kterých jeden byl k nepotřebě, neboť po několika ranách, někdy po dvou, se zpřičila v nabíječi kulička a bylo nutné napřed závadu odstranit a znovu začít s pásem. Po celý úsek naší roty, snad celého praporu, byla jedna baterie děl (4 kusy), které vystřelily tu za chvíli jinde, jen aby se zdálo, že máme na frontě také děla. Maďary to ovšem také mátló, ale měli velmi dobrou špionážní i zpravodajskou službu, která jich dosti dobře informovala jak o stavu našeho vojska, tak o jeho rozmístění i ovýzbroji a o všem možném. Kdyby byli Maďaři opravdu vojáci a ne strašpytlové, kteří napadali jen tenkrát, když uviděli záda nepřitele, tak nás museli ubít jen čepicemi, při tom všem, co měli k dispozici.

Strážnice ve Varbo jsme měli ve škole, a protože vchod do této školy byl z maďarské strany, oni viděli jak do zrcadla, jak na školu, tak na vchod, udělali jsme si vchod z druhé strany a do naší strážnice jsme lezli oknem. Služba byla na strážnici, pak služby spojovací na obě strany, služba celodenní a celonoční u mostu, kde byl vykopán hluboký zákop a v něm byla napevno zasazená puška, která byla zaměřena na maďarskou strážní budku při trati.

Jako ze všech maďarských vesnic, hlavně při hranicích, tak i v této vesnici, byla celá řada mužů u maďarské armády, kteří za noci přicházeli domů, neboť znali přechody přes Ipolu a nemuseli po mostě. Náš vojín si nesměl dovolit jíti bez zbraně ani sám, neboť jeho život byl v nebezpečí. Nálada však u nás v našem oddílu byla velice dobrá a bojeschopnost ihned pohotová.

Stalo se jednou, že nám naše spojka donesla od poručíka Svačiny, který velel oddílu, jak již zmíněno v Kováčové, zprávu, že bude útočit na Maďary, kteří jej ještě více než nás ve Varbo znepokojovali, a my abychom jej z boku podporovali. Stanovena přesná hodina, kdy se tak stane, a my čekali. Z Kováčové byl rovněž most přes Ipolu do Sečan, maďarské vesnice, u kterého stála maďarská hlídka z jedné strany a z druhé naše. Když se přiblížil stanovený čas k útoku, vzala naše hlídka ruční granát a hodila jej na druhou stranu mostu. Maďarská hlídka, aniž se nějak bránila, vzala do zaječích a poručík Svačina s osmi muži udělali útok na Sečany (maďarsky Szeczanyi), kde bylo tou dobou okolo 200 vojáků maďarských.

Tito, jakmile uviděli útok našich vojáků, měli snad jakousi předtuchu, že je to předvoj našeho vojska, které před nějakou dobou došlo, neboť i oni byli dobře zpraveni, že poručík Svačina je v Kováčové jen s několika muži, vzalo celé maďarské vojsko rovněž bez obrany do zaječích. My pak z boku měli krásný cíl na utíkajícího nepřitele, a tak jsme celou řadu zneškodnili. Poručík Svačina pak jim sebral veškerý muniční materiál i se dvěma kulometry, naložil vše na narychlo zrekvírovaný vůz a vrátil se do Kováčové zpět, bez jediného škrábnutí. Maďaři pak až za noci se stáhli zpět.

My tím vším nabyli velké zkušenosti a jistoty, neboť jsme se přesvědčili, že si již můžeme troufnout snad na víc. Musím podotknouti, že zde ve vsi byli z velké části lidé vystěhováni v lesích, roklích za Varbem, mnozí, jak uvedeno, na maďarské

straně, doma zůstali jen lidé staří a ty osoby, které byly k dispozici maďarským vojákům jako špioni a různí zpravodajové. Poněvadž nás bylo ve vsi, včetně velitele oddílu, 13 osob, jest samozřejmé, že nám mnoho věcí ušlo, neboť jsme nemohli se věnovat pečlivému pozorování obyvatelstva. Přesto nám však neušlo, že některé osoby, zvláště pokud ve vsi byly, se nápadně zdržovaly v těsné blízkosti zámku, kde jsme byli ubytováni. Zvláštní pozorností nás zaujal jeden civilista, který se vydával za Slováka, vyzvídal, ač se od nás nic nedozvěděl a jeho pozornost upoutaly naše zákopy, zřízené v zámeckém parku, které byly ostřelovány maďarským dělostřelectvem. Sem v těsné blízkosti dopadaly granáty z maďarských děl a on svíral tak zvané tempírečky (zařízení u dělových nábojů, kterým se určovala délka zásahu). V noci je pak předával občanům, kteří sloužili u maďarské armády z vesnice Varbó, což jsme hned druhý den pocítili, neboť naše zákopy, ve kterých jsme se jen v noci, nebo za větší přestřelky zdržovali, byly na mnoha místech zasaženy.

Poněvadž šlo o naše životy, za druhé byla to jakási zrada, nedělali jsme s ním, když jsme zjistili, co provádí, žádné okolky a postaral se o něj voják Trunda, který ho při jeho nejbližším ohledávání dopadů dělových střel přistihl při činu a na nejbližším stromě ho oběsil. Toto se stalo asi dva dny před naším odchodem z Varba.

Dne 24. května 1919 jsme byli vystřídáni poddůstojnickou školou od našeho IV. dobrovoleckého pluku. Za tmy jsme se vytratilí a šli podél hranic, minuvše ves Kovačevou, kde byl, jak již zmíněno, poručík Svačina s několika muži, a ještě do půlnoci jsme byli na novém místě našeho určení a vedli obranné boje ve vesničce Peté, která měla jen jednu řadu domků a od řeky Ipoly ji dělila jen cesta, která vedla podél břehu. Zde jsme byli ubytováni v jakémsi zámečku, který patřil nějakému notáři, avšak byl prázdný, neboť tento i s rodinou prý se odstěhoval do Maďarska, snad do Balaž Dármat. My si udělali pohodlí tím, že jsme si snesli z celého zámečku postele a jiné věci, na kterých se dalo spát, (stoly, židle, otomany) do dvou sousedících místností. Mezi tím, za dva dny, jsme dostali dva kulometry, s kterými jsme stříleli sami a mimo to k nám do vsi přišel ještě četař Jelínek (známý ještě z Rakouska) s celým osazenstvem těžkého kulometu a četař Císař, rovněž s osazenstvem těžkého kulometu. Oba tyto četaři byli od našeho praporu, IV. pluku. Služby obdrželi s námi, avšak v zámečku nebyli ubytováni, nýbrž na druhém konci vesnice.

Ves Peté měla jen asi 30 až 35 čísel. Z vesnice vedl most na druhou stranu přes řeku Ipolu do městečka Racosmulad, kde toho času byl snad umístěn celý pluk maďarské armády, anebo aspoň část tohoto. Dne 27. přišla k nám posila, celá jedna četa kulometů od 11. pěšího pluku a dne 28. května 1919 dva roje těžkých kulometů se dvěma kulometry, takže v ty dny bylo nás v tak malé vsi víc než dost. Avšak již 29. května odešli od nás všichni kulometčíci jak od našeho praporu, tak celá četa od 11. pěšího pluku a oba roje od 102. pluku z Benešova a zůstali jsme zase ve vsi sami, celkově 13 vojáků včetně velitele nadporučíka Sychry. Ku všem nesnáším přibyla i tato nesnáze, že náš jeden lehký kulomet měl poruchy ve střelbě a musel se po několika ranách vždy čistit, takže pro boj byl ve skutečnosti nepotřebný.

V osazenstvu těžkých kulometů v oddíle Jelínek-Císař byl desátník Chloupek, který při služební pochůzce, v místech, kde tvořila řeka Ipolu jakýsi ostrůvek u městečka

Racosmulad, kde byl mlýnský náhon, byl od maďarské hlídky zajat a asi 5–6 hodin držěn v zajetí, odkud se mu podařilo utéci, neboť měli jsme jak Maďaři, tak i my stejné uniformy, takže ani jeho útěk ze zajetí nikdo nemohl zjistit.

Od tohoto desátníka jsme se dověděli, jak mnoho vojska je v městečku a aby dokázal, že mluví pravdu, nabídl se, že, kdo by chtěl s ním jít do městečka podívat, že je ochoten tam znovu jít. Náš podporučík Sychra nechtěl o tomto podniku ani slyšet, ale kamarádi z našeho oddílu povídají: „Víš Josef, ty umíš německy, také nejsi z báslivců, a tak spíš projdeš a nás by to velice zajímalo.“ I mně se tato dobrodružná pouť zalíbila, a tak dne 28. května 1919 po ránu povídám desátníkovi Chloupkovi: „Víš co, půjdem.“

Aniž o tom náš velitel věděl, vypravili jsme se jen tak, bez opasků a poboční zbraně, v čapce do městečka Racosmulad. Vzali jsme si pro jistotu celou krabičku cigaret (100 kusů) a vyrazili od stanoviště kulometčíka, četaře Jelínka, který byl do celé této věci zasvěcen. K městečku vedla vzdálenost asi 200 m. S četařem jsme si vyjednali, kdyby snad bylo zapotřebí, aby se nedíval ani doleva, ani doprava a Maďaři se proti nám se zbraní postavili, ihned zahájil palbu z kulometu, že budeme přitom koukat nějak zmizet, třeba každý na svou pěst. Byl to ovšem od nás veliký nerozum, ale chuť je chuť a po chuti buď, jak buď.

Do městečka vedla brána, ten čas zavřená, vedle však se nalézaly dvířka pro potřeby vojska a byla tato strážena vojenskou hlídkou. Když jsme došli ku bráně, hlídka se nás ptala slovensky co chceme. Byl onen voják Slovák, neboť tou dobou byli v Maďarské bolševické armádě různé národnosti, i Češi, především však Slováci a Němci. Po delším hovoru s ním, za krabičku cigaret, nás pustil do městečka, kde si nás nikdo, jak z řad vojáků, tak i civilního obyvatelstva, ani nevšiml. Chodili jsme po městečku, vše bedlivě pozorovali a konečně jsme se odebrali do jednoho hostince, abychom zde něco pojedli a trochu vína vypili, neb to zde bylo o polovinu levnější, než v Petě u žida. Samozřejmě, že jsme byli z počátku opatrní a mnoho jsme nemluvili, jen očima a různými posunky sledovali.

Když jsme v hospodě trochu vína vypili, rozvázaly se nám jazyky, čehož si však nikdo ani nevšiml, neb Maďaři nedovedli rozeznat češtinu od slovenštiny a na druhé straně i ve vojsku maďarském byli Češi. Ani Němci, v této maďarské armádě sloužící, nedovedli rozeznat obojí řeč.

Celá tato naše procházka po městečku trvala delší dobu a v této době byla vyměněna hlídka v brance, tentokráte za Němce. Když jsme pomyslili na návrat zpět, nechtěla nás tato hlídka pustit z městečka ven a všelijaké naše výmluvy nechtěla brát na vědomí. Konečně po delší rozpravě chtěl zavolat celou stráž ze strážnice, písknutím na píšťalku. Sotva však vložil píšťalku do úst, v momentě dostal od desátníka Chloupka do brady zespoda, že mu píšťalka vypadla z úst a on se svalil na zem, čehož jsme využili a utekli dříve, než se vzpamatoval a mohl učinit poplach. Jakmile to uviděl náš kulometčík, četař Jelínek, ihned zahájil palbu z kulometu ovšem ne na branku, ale tak, aby nás nezasáhl. Co se pak stalo s hlídkou maďarskou nevím, hlavní však bylo, že jsme vyvázli bez úrazu se zdravou kůží.

V městečku jsme zjistili, že je tam spousta vojska, což jsme odhadovali ne-li na celý pluk, tedy větší část tohoto. Nás všech toho 28. května 1919 bylo ve vsi kolem osmdesáti. Neměli jsme však mnoho strachu, neb řeka Ipola byla v těch místech až 30–30 m široká, přes kterou se i pro její hloubku nedalo přímo útočit. My sami všichni obránci měli celkem asi 10 kulometů, sice střeliva bylo velice málo, muselo se s ním velice šetřit, ale počítali jsme, že v nejnepříznivějším den dva s tím vystačíme, než přijde buď posila, nebo doplnění nábojů, jak do pušek, tak i kulometů. Morálka ovšem byla výborná, takže jsme věřili, že i prudší maďarský útok vydržíme.

Avšak veliké překvapení jsme pocítili již druhý den 29. května 1919, když k večeru jsme zjistili, že zůstal náš oddíl ve vsi Peté osamocen. Měli jsme sice z levého boku oddíl od 11. pěšího pluku v síle jedné čety (asi 40 mužů), ale pravý bok jsme měli nekrytý, a i přes to, že od nás několikrát v noci šly spojky doprava, musely dojít až do Kováčové, který byl od nás snad hodinu vzdálen, velitelem byl poručík Svačina od naší roty.

Obyvatelstvo bylo vůči nám velice nepřátelské a místní žid, který měl ve vsi hospodu, prohlásil, že kdyby měl tu možnost, že by nás všechny postřílel. Jest samozřejmé, že místní obyvatelstvo velice sledovalo naši početnost a vědělo o každé přibylé, neb ubylé částici a tyto podrobnosti oznamovalo svými lidmi na druhou stranu nepříteli.

Když jsme oznámili našemu veliteli podporučíku Sychrovi, co jsme zjistili s desátníkem Chloupkem v městečku Racosmulád, tento se velice zamyslel, ale i on nepozbýval víry a naděje, že při vši naší morálce, kterou on nejlépe jako důstojník viděl, neboť i my přese všechno jsme měli různé šprýmy. Na příklad ptali jsme se Trundy, má-li chuť všest Maďary, on se zasmál a povídá: „Uvidíme, co se dá dělat.“ Náš velitel nařídil, aby v každém případě se šetřilo municí (náboji), neb v tu dobu měl každý nejvýše od 100 do 140 kusů nábojů do pušek, každý 2 až 4 kusy ručních granátů a nebyla žádná naděje, že si tyto nějakým způsobem opatříme. Stříleli jsme ve velice krajních případech, jako například v noci, abychom upozornili nepřítel, že hlídáme a nespíme. Ještě jsme měli štěstí, že poručík Svačina, který za našeho ještě pobytu ve Varbó. když dělal útok na Sečany a my ho z boku podporovali, dal nám ukořistěnou jistou část nábojů, jak do pušek, tak i pásy do kulometů, takže jsme si mohli dovolit sem tam vystřelit, jinak bychom mohli pušky pověsit někde na strom a hájit se jen čepicemi, neb odnikud nám nepřišel doplněk.

Bylo nám všem velice nápadné, že Maďaři toho 29. a v noci na 30. květen velice málo stříleli, neb oni některou chvíli stříleli jako pominutí. My všichni jsme měli toho 29. a v noci na 30. květen přísnou pohotovost, nikdo si nesměl ani obuv zout, každý byl na svém místě v krytu, vždy dva pospolu, aby snad v případě jednoho padnutí, neb jiného úrazu mohl druhý oznámit, co se stalo. Já sám jsem měl s bratrem Pavlíčkem Augustinem z Tasova společnou díru (zákop) v zahradě zámečku, abychom mohli sledovat nepřítel, kdyby snad z boku nás překvapil. Tato místa byla hned po našem příchodu do Peté určena jen pro případ maďarského útoku, jinak jsme konali služby spojovací, hlídkové a jiné v hlavním zákopu, který měl frontu k nepříteli.

Já držel s Pavlíčkem službu z toho 29. na 30. květen od 11 hodin v noci do jedné po půlnoci. Byla ten den dosti velká tma v noci, my nic nepozorovali, ale také ani jednu

ránu nedali. Celou tu noc vypadalo to tak, že snad ani ve vsi nejsme, neb nepadla z naší strany ani jedna rána. Avšak sotva jsme si přilehli, tak jak ze služby přišli a chtěli si aspoň trochu zdřímnout, přiběhne služba, že naše spojka zjistila, že mezi vsí Pelé a Kovačovou překročili Maďaři řeku Ipolu a jdou na nás, rychle, velice rychle, každý na své určené místo. Mezitím i přišel podporučík Sychra a nařídil, že kdybychom byli nuceni ustoupit, neboť ani on ani my v tuto chvíli jsme nevěděli, v jaké síle na nás nepřítel postupuje, abychom se hleděli dostat k hrušce, která stála osamocená v poli v blízkosti vsi Peté. Pravda, spali, neb leželi jsme oblečení, obuti, všechno měli při ruce nachystáno, ale v prvním okamžiku to na nás zapůsobilo a zůstali jsme jako ochromeni, ale jakmile jsme spatřili našeho velitele, který snad také zakrýval strach, ale jednal velice statečně, na jeho rozkaz jsme se odebrali na předem stanovená stanoviště. Nařídil, nechat baťohy v místě a odebrat se jen s puškou, všemi náboji, co každý má a ručními granáty a střílet jen tehdy, když bude již určitý cíl vidět. Netrvalo to snad více než jednu minutu a každý z nás byl na svém místě. I já s Pavlíčkem jsem byl v krytu a sledovali jsme prostor nám k hlídání určený.

Poněvadž já sám měl z celého oddílu kapesní hodiny, které byly z amerického double zlata a které jsem kdysi koupil na italské frontě za 180 okupačních lir a veku chleba, na přání všech, aby věděli, kdy mají jít do služeb a hlídek, vyložil jsem tyto v místnosti, ve které jsem bydlel na jakémsi primitivním stojánku. Sám jsem je však natahoval. Ve chvatu, který vznikl, zapomněl jsem na ně a nechal je ležet na místě, kde dosud bývaly a odebral se na své místo.

Když jsme, tak asi za čtvrt hodiny, byli v zákopu a trochu se rozhlédli, mohlo být mezi čtvrt na čtyři a půl čtvrtou a na několik set metrů dopředu viděli, oba dva k našemu zděšení jsme zjistili, že nás chtějí v zámku snad úplně nepřipravené přistihnout, neboť títo bolševici na nás šli ve čtyřstupu a tvořili dlouhou řadu, snad celý prapor, jak se nám zdálo, ne-li víc a nás všech bylo i s velitelem 13 osob.

Poslal jsme proto ihned po zjištění Pavlíčka k podporučíkovi Sychrovi a čekal na další rozkazy, přesto jsem vůbec nevystřelil, bylo by to úplně zbytečné, dále jsem nevěděl, co mám dělat a jak se zařídit, dále jsou-li dosud naši na svých místech, neboť teprve teď od večera padla sem tam ojedinelá rána. Kulomet sice trochu štěkal, avšak při takovém náporu, který byl na nás učiněn, nepřítel byl aspoň v padesátinásobné přesile a byl v té výhodě, neboť znal přesně naše postavení a opěrné body. Přímo z městečka a z blízkého okolí zahájil silnou palbu z pušek a z kulometů. Nám všem bylo úplně nemožné se jakýmkoli způsobem bránit, zvláště, když jsme neměli spojení ani doleva, ani doprava a stáli jsme tak jako kůl v plotě. Proto každý z nás na svoje nebezpečí musel přemýšlet, aby se dostal k stanovenému cíli, k hrušce v poli.

Zůstal jsem sám v zákopu, aniž jsem měl možnost vzít si sobě baťoh v zámku zanechaný. Když jsem však viděl, že bolševici jsou již několik metrů ode mě vzdáleni, odebral jsem se na místo velitelem stanovené. Maďaři do té doby utvořili jakousi linii a postupovali k zámečku. Prošel jsem však bez úrazu maďarskou linií, přesto, že na mě volali jejich heslo, které měli „Hany Regiment (který pluk), aniž věnovali více pozornosti mé osobě a šli za svým cílem do zámku.

Část třetí

Boje ústupové

Jak v předešlém uvádím, měli jsme se u této hrušky v širém poli všichni sejít. Pole, na kterém stála hrušeň, se táhlo do vršku a bylo oseto pšenicí, která v ten čas (30. května) byla již dosti vysoká. Také jsme se všichni u této hrušky, která byla silná, že by ji ani dva muži nemohli obejmout, sešli a dle hlášení z našeho oddílu ani jeden nescházel. Bratr podporučík Sychra, když zjistil, že nikdo neschází, nařídil tak trochu ty bolševiky poškádlit, přesto, že jak on, tak i my jsme věděli, že tuto posici nemůžeme hájit, tím méně držet, že musíme dále ustupovat, až snad najdeme spojení s jinými oddíly našimi. Bolševici snad byli opilí, neb jinak nebylo možno, že všichni naši chlapeci prošli neškrábnutí jejich linií, kterou uzavřeli ves Peté v tolikanásobné přesile. Co však nás nejvíce mrzelo, že bratr, který střílel z našeho lehkého kulometu, zjistil, že již je konec a musí také ustoupit, vytáhl závěr z kulometu a hodil jej do řeky Ipoly, aby nepřítel ho nemohl na nás použít. Dalšímu z bratrů zůstal druhý kulomet, který měl po několika ranách poruchy, a i s tím se dostal k hrušce v poli.

Nepřítel, když zjistil, že nejsme více v zámečku a že střílíme z pole, spustil na nás palbu, udělav napřed rojnici (bojový útvar), jak z pušek, tak i z kulometů, takže v krátkém čase z hrušky létaly třísky jako by je sekyrou odštěpoval. Nařídil tedy náš velitel, abychom jednotlivě a pokud možno ve pšenici skrytě ustupovali, neboť zajedno pro velkou střelbu a blížícího se nepřítele nebylo jiné rady ani pomoci.

Mě pak poslal jako spojku na naši teď pravou ústupovou stranu, kde bratr poručík od 11. pluku hájil také na ústupu svůj přidělený úsek. Oznámiv bratru poručíkovi, že ustupujeme směrem na Modrý Kámen, aby vzal v úvahu, že jeho bok z naší strany je nekryt, vrátil jsem se na určené místo, kde mě měli, dle možnosti, očekávat naši ostatní.

Protože celá věc, kterou jsem byl pověřen, trvala více jak půl hodiny, ustupovali naši do sousední dědiny od Peté, kde zas očekávali, až se všichni opět sejdeme. Já však přísev na stanovené místo mého určení, spatřil jsem, jak naši dva sanitáři Frühauf a Pečinka, kteří byli přiděleni k našemu oddílu a vykonávali jinak služby jako ostatní, vlekou bratra Fibicha, který trpěl záchvaty padoucnice, kterýžto záchvat ho právě na tomto ústupu chytil. Byl v úplném bezvědomí a takřka bezduch. Nechat ho nebylo vůbec možné, a tak jsem přispěchal oněm dvěma bratřím sanitářům k pomoci a společnými silami jsme nesli vždy dva tohoto těžce nemocného, co třetí pak nesl ostatní výzbroj, sanitární potřeby, které jsme všichni dohromady měli a kromě toho ještě lehký kulomet, který obsluhoval bratr Fibich.

Celý ústupový terén byl téměř nepřehledný, a tak jsme v této kritické době nikoho z našich bratří neviděli. Byli jsme již unaveni a ustrašeni, že nás ještě mohou naši nepřátelé dohonit. Asi po čtvrt hodině jsme uslyšeli zepředu jakýsi dosti velký lomoz, křik a před námi na takových 200 až 300 metrů jsme spatřili vesnici, kde jsme se zase měli všichni sejít. Jelikož jsme, unaveni a utmáceni, nebyli sto již dále nésti nemocného Fibicha, položili jsme jej u cesty vedoucí z Peté do této vesnice na vyvýšenou mez (byl to vývoz) a jeden ze sanitářů zůstal u něho, kdežto my oba jsme

se odebrali do vsi, celí udýchání a zapoceni ohlásit podporučíku Sychrovi celý případ a snad zařídit převoz nemocného kamaráda do nějaké nemocnice neb ošetrovny.

Naši bratři, kteří již předtím byli ve vsi, již zaopatřovali povozy, přesto, že nemohli vědět o nemocném. Snahou bylo, abychom se co nejdříve dostali ze vsi a dostali se někam, kde jsme doufali najít spojení s ostatními, nebo aspoň s některými částmi naší armády, a tak zaujmout další obranná postavení. Místní obyvatelstvo v dotyčné vsi pozůstávalo vesměs z maďarské národnosti a bylo na nás předem upozorněno. Bylo cele nakloněno maďarské armádě, chovalo se k nám docela nepřátelsky a většina byla svátečně ustrojena s připevněnou maďarskou trikolórou. Za těchto okolností nebyli ochotni ani po dobrém ani po zlém nám vyjít vstříc poskytnutím připřeží.

Jelikož nebylo času nazbyt a viděli jsme neústupnost, muselo se použít násilí. Vojín Trunda, jak sám řekl, že se již na to dívat nebude, jak si oni s námi hrají na schovávanou jen aby prodloužili náš pobyt ve vsi, a tak nás měli možnost při nejkrajnějším chytit Maďaři, uchopil tento voják svoji pušku a udeřil pažbou toho nejhrubšího Maďara, takže se svalil na zem. Než se tento vzpamatoval, měli naši chlapi zapraženo pár koníků v košatince a již tu stál jeden povoz. Takovýmto nesmlouvavým způsobem jsme sehnali tři povozy ihned, jeden z nich jel pro nemocného Fibicha, který stále byl v agonii a nevěděl ani, že jsme jej ve vývoze navalili do vozu.

Byl však již nevyšší čas, neboť jsme všichni nasedli do vozů, z nichž dva řídili naši chlapi, s třetím jel civilista z obce, který po velikém přemlouvání, máje strach o své koně, jel s koňmi sám. Bylo již v této době po nás střeleno, neboť se již objevila hlídka maďarské armády, čehož využili místní občané a střileli po nás z pušek, jak vojenských, tak i loveckých. Toť se ví, že i my jsme dozadu, pokud jsme měli jistý terč, také střileli, přesto, že jsme měli každý z nás velice málo nábojů a muselo se s těmito šetřit, neboť jsme nemohli vědět, kde jich budeme více potřebovat, aniž bychom věděli, kdy si budeme moci doplnit potřebné množství.

Ustupovali jsme již vyhladovělí, neboť od večera předešlého dne jsme nejedli, zásob náhradních nikdo neměl, takže od ranního nežádoucího budíčku, který byl pro nás tak mezi třetí a čtvrtou ranní hodinou a ze zmíněné vesnice jsme odjížděli tak mezi sedmou a osmou hodinou, dorazila naše jednotka pozdě odpoledne, dne 30. května 1919 do Modrého Kamene. Já sám se sanitářem Pečínkou jsme vezli nemocného Fibicha do ošetrovny v Mičině, kde jsme ho předali a sami se vrátili za ostatními kamarády, propustivše civilistu s koňmi domů. Do Modrého Kamene jsme došli až k večeru úplně vyhladovělí a utmáceni. Zde nás, dle ujednání., očekával celý náš oddíl v jednom hostinci, na což nás upozornil jeden tamní občan.

Náš velitel podporučík Sychra až teď zjistil, že až na bratra Jurka jsme všichni. Později jsem zjistil, že se mu podařilo utéci až domů, také více u naší roty nevojančil. Ostatní kamarádi, kteří došli již dříve, byli již nasyceni. Já jsem si poručil od hostinské, která nás obsluhovala, k jídlu kus chleba, ovčího sýra a 2 decilitry vína. Celkově vše stálo 10 Kč. Protože jsem věděl, že v kapse kalhot mám jen několik železných dvaceti haléřů, vzal jsem svůj poznámkový notes, kde jsem si zapisoval všelijaké události z vojny a ve kterém jsem měl mít obálku z dopisu, který jsem

nedlouho předtím od rodičů z domova obdržel, a v této obálce jsem měl dvě stokoruny a jednu dvacetikorunu, celkové 220 Kč.

K mému překvapení jsem po otevření obálky zjistil, že je tato prázdná uložená v notesu. Prohrabal jsem ještě ostatní kapsy v blůze, kalhotách i do chlebníku, který jsme měli, se podíval, zda snad jsem ji nezastrčil, nebo samy nevypadly, ale nenašel jsem nic. Těmi několika šestáky, jak jsme jim říkali, které jsem měl, jsem žádný obnos nemohl zaplatit. Hostinská s nedůvěrou sledovala moje počínání a já sám byl v té chvíli v divném rozpoložení a před hostinskou jsem se styděl.

Jelikož jsem měl vše k jídlu připraveno, nemohl jsem dále otálet, sebral jsem se a požádal hostinskou, aby chvilku počkala, že jí peníze donesu. Šel jsem do vedlejší místnosti, kde byli naši chlapci shromážděni, a povídám Pavlíčkovi: „Gusto, prosím Tě, půjč mně 10 Kč, poručil jsem si něco k jídlu a nemohu to zaplatit. Až přijdu zpět, tak Ti povím proč.“ Pavlíček vytáhl desetikorunovou bankovku, dal mně ji a já zaplatil za objednané věci, které jsem si po zaplacení vyzvedl.

Šel jsem mezi kamarády, kde byl přítomen i náš podporučík a povídám: „Mně se během večerejška ztratily z obálky peníze a kolik jich bylo.“ Zůstali všichni stát jako němí, až podporučík se mě optal, na koho bych měl podezření. Protože jsem nikoho nezastihl, kdo by měl můj notes v rukou a si jej prohlížel, nemohl jsem nikoho podezřívát. Vojín Vostříž povídá: „Já jsem viděl, jak Gusta J. prohlíží Tvou blůzu a jelikož zde není, nedá se nic dělat.“

Kdybychom nebyli právě na ústupu, kdy jsme neměli ani tušení, jak budeme odkázáni sami na sebe a na jakou dobu, jaké bude v příštích dnech naše zásobování, snad bych ty peníze dříve oželel. Při takových událostech, které nastaly, bylo spolehnutí jen na svoji kapsu. Při této příležitosti povídá Gusta Pavlíček: „Nic si z toho nedělej, pokud budu mít já, tak Tě hladem nenechám umřít a dám Ti, kolik budu moci.“ I ostatní kamarádi se k tomu stejně vyjádřili. Já však na to: „Víš Gusto a vy ostatní víte, v jakém jsme postavení a nevíme, co nám nejbližší budoucnost donese a Gusto, ať se stane se mnou cokoliv, víš, kde můj otec bydlí, napiš, nebo mu řekni cos mně zapůjčil a on Ti vše zaplatí.“ „Nač takové řeči“, povídá Gusta: „I když bys je nemohl zaplatit a já jich nedostal, nebude ani Tvůj otec vědět, že jsi mi zůstal dlužen.“ Ano, takový byl Gusta Pavlíček z Tasova, dobrý kamarád, během jisté doby mi poskytl asi 150 Kč, které jsem mu ovšem podle možností zase oplatil.

Druhý den, 31. května, byl v noci kolem druhé hodiny poplach a chtě nechtě, nevyspalí a utrmácení, museli jsme rychle vstát, neboť bylo zapotřebí dělat našemu ustupujícímu dělostřeleckému oddílu o dvou dělech ochranu. Ustupovali jsme ten den opět asi 38 km až do Plešivce, kde jsme po krátkém odpočinku spojili s ustupujícím oddílem poručíka Svačiny.

Prospavše se trochu, ustupovali jsme až do Zvoleně, kam jsme asi po dvou hodinách dorazili v neděli dne 1. června 1919. Tak jsme přišli zase tam, odkud jsme dne 20. března nastoupili k Ipole na hranice. Udělali jsme během těch tří dnů ústup kolem 60–65 km. Zde jsme se ubytovali v hradě (zámku), byli jsme narychlo znovu seskupeni z různých částí, které ustoupily do Zvoleně a utvořena z nás jakási rota o počtu asi 140 mužů. Za velitele jsme měli nějakého nadporučíka (říkali, že je žid),

kterého jsme skoro ani neviděli, jen při nástupu, který se najednou od roty ztratil, dostal prý úplavici, takže zůstal jako velitel roty poručík Svačina.

Toho 1. června 1919 nás ve Zvoleni naložili na tři nákladní auta a dovezli až do Senohrad, kde nás všechny složili. Byli jsme ihned rozděleni do služeb a velitelé čet, u nás bratr podporučík Sychra, rozeslali hlídky na polní stráž. Vždycky jsme byli dva nebo tři muži na jedné polní stráži. Každá stráž měla svého velitele. Poněvadž nebylo u roty tolik šarží poddůstojníků, aby dělali velitele hlídky, určen vždy jeden voják za velitele. Mně přidělil podporučík k 11. polní stráži, která měla již spojení s polní hlídkou od 11. pěšího pluku. V této stráži byl jsem ustanoven jako velitel. Naše stanoviště bylo východně od Senohrad, směrem k Lešti u Dačalomu. Modrý Kámen, jakož i Krupinu měl obsazenou nepřítel a jeho větší oddíly postupovaly směrem ku Zvoleni.

Úkol těchto polních stráží byl ten, že udržovaly mezi sebou spojení, takže naše polní stráž č. 11 měla spojení s polní stráží č. 10 a polní stráží od 11. pěšího pluku. Kolem Dočalomu bojovala před námi naše poddůstojnická škola, kterou jsme vystřídali a zaujali bojové postavení. Ten den a následující noc nás nepřítel nijak neobtěžoval. Po ránu dne 2. června vydal jsem se ještě s jedním kamarádem z naší polní hlídky a jedním z polní stráže č. 10 na hlídku dopředu a dorazili jsme bez překážek až do Leště, kde jsme se sešli též s hlídkou od 11. pěšího pluku, takže nás bylo 6 vojáků.

Jižně na okraji vesnice byli však již Maďaři, kteří však nevěnovali ničemu pozornost, ale hlavně obtěžovali místní obyvatelstvo, z nich pak nejvíce ženy. Část předsunuté maďarské hlídky popíjela v místním hostinci. Pušky měla před hostincem složeny v kozly, ještě dle rakouského vzoru. Podle pušek jsme zjistili, že je jich 15, ne-li více, snad s jinou zbraní.

Vstoupili jsme ihned do porady, co a jak udělat, abychom se zmocnili těchto zbraní a přitom neutrpěli žádné ztráty a k tomu zneškodnili, ne-li úplně, tedy aspoň z části nepřítele. Po krátké poradě usneseno, že tři muži potichu seberou pušky, jeden statný a silný chlap od 11. pluku si vzal dva ruční granáty, které odjistil a silou vhodil jeden po druhém oknem, které bylo pootevřeno do místnosti. Dva z nás čekali jsme za rohem dotyčného hostince s připravenými ručními granáty, abychom ihned, jakmile Maďaři vyběhnou z hostince, tyto na ně hodili. Samozřejmě, že i pušky jsme měli přichystány.

Detonace granátů do místnosti vhozených byla ohromná, přesto jich asi 8 vyběhlo z místnosti a dívali se okamžik, kde postavili jejich pušky do kozlů. Poněvadž ruční granát byl předčasně vyhozen, žádnou škodu při nastálém výbuchu nezpůsobil. Pušky Maďarům odebrané však byly již uschovány. Sami jsme ještě na prchající Maďary z pušek vystřelili, snad některý z nich byl raněn, ne-li zabit, neboť tři se svalili na zem.

My však, což je samozřejmé, nemohli více na místě otálet, a proto jsme se rychle vzdalovali. Celá ta šarvátky trvala sice jen několik minut, ale granátové výbuchy i střelba z pušek byla daleko slyšitelná a my jsme nemohli vědět, jaké množství nepřátel se ve vsi Lešti nachází. Po jistém čase, když jsme zjistili, že nejsme pronásledováni, jsme se o pušky rozdělili. Sami jsme si jich nechali sedm a jedenáct jich zůstalo ostatním.

Obtěžkáni těmito ukořistěnými zbraněmi jsme se vrátili na naše polní stanoviště a ihned podali hlášení našemu rotnému veliteli, poručíku Svačinovi, stran zjištění nepřítele v Lešti a zároveň odevzdali ukořistěné pušky. I jiné polní stráže hlásily pohyby nepřítele, a proto nařízena přísná pohotovost. Dalo se očekávat, že tento po přepadení jeho předsunutých stráží podnikne na nás útok od Leště i Dačalomu.

Výborné výzvědné služby konalo nám civilní obyvatelstvo, nejen ze Senohrad, ale i z jiných slovenských obcí, neboť to byli Slováci tělem i duší. Největších zásluh si získal senohradský evangelický farář, který neohroženě povzbuzoval místní mladíky a vůbec mladší muže, aby se připojili k nám. Také se jich několik přihlásilo. Obdrželi od našeho velitele ukořistěné pušky a po delší době pak u naší jednotky setrvali a konali dosti dobré služby, hlavně výzvědné, poněvadž nosili civilní oděv a byli nenápadní. Duchovní pak po obsazení Senohrad bolševiky byl surově zbit a nechybělo mnoho k tomu, že ho chtěli zastřelit.

Přes všechno naše úsilí, i když jsme první maďarské náporů odrazili a neustoupili nepříteli, museli jsme v noci z třetího na čtvrtého utíkat, neboť jak naše hlídky zjistily, silné oddíly Maďarů nás obešly z jiné strany a za vsí Senohrady uzavřely a záseky opatřily silnicí vedoucí ku Zvoleni. Ustupovali jsme v úplném pořádku a tichosti v polích, kde bylo vysoké obilí, v jedněch místech necelých 100 m od silnice, ale nepřítel ničeho nepozoroval. Vedl nás asi šestnáctiletý slovenský chlapec Michal, který nás asi po dvou hodinách převedl mimo nebezpečí. My měli od odjezdu ze Zvoleně k Senohradům dne 1. června veliký nedostatek stříliva, každý nejvýše 80 nábojů a 2 ruční granáty.

Poněvadž jsme nevěděli, kdy si zase naše zásoby budeme moci doplnit, byl rozkaz od našeho velitele, se střelivem za všech okolností šetřit. Nejtrapnější pro nás bývalo, že kdykoli jsme museli z těchto slovenských vesnic ustupovat, jejich obyvatelé nás prosili, abychom je neopouštěli a nenechávali zvlí nepřítele, což na nás nemile působilo a i styděli jsme se za to, že nemůžeme jich nebo jejich domovů ubránit, avšak pud sebezáchovy byl silnější, neboť jsme se nechtěli dostat do rukou nepřítele, neb jsme již věděli a na vlastní oči se přesvědčili, jak se s našimi zajatci, třeba i raněnými zachází, velice málo u nich vyvázlo životem.

Jakmile jsme nepřítele předešli, zůstali jsme mezi Senohrady a Dobronivou v žitném poli až do rána. Přesto, že jsme nějakou dobu nebyli od Maďarů znepokojováni, poněvadž jsme neměli spojení s našimi oddíly, tedy jsme ustupovali po krátkém odpočinku až do Dobronivy. Zde nás jednou po delší již době dojely polní kuchyně, kde nám byl rozdán oběd, sestávající se z polévky, masa a nějaké zeleniny, kterou jsme však již nejedli, neboť sotva se rozdala polévka s masem, trouben poplach a nařízeno, těsně za vsí, obsadit ústupové cesty, vedoucí ku Zvoleni, takže mnozí z nás polévku ze šálku narychlo vypili, někteří ji v chvatu vylili a maso vstřčili do chlebníků a hajdy obsadit linii proti Maďarům, neboť tito postupovali za sebou ve čtyřech proudech (rojnicích), z děl začali střílet také i plynové granáty. Měli jsme sice při silnici čtyři děla ráže 8 cm, ta však byla v krátké době z boje úplně vyřazena a my chtíce, nechtíce, utíkali jsme ve zmatku, který vznikl tím, že jsme neměli ochrany (plynových masek) před otravným plynem. Někteří z nás utíkali i delšími oklikami ku

Zvoleni, kde jsme se chtěli zase znovu připravit k boji. Do Zvoleni jsme 4. černa skutečně došli.

Až do této doby velel nám jakožto vrchní velitel všeho vojska na Slovensku, italský generál Piccioni, který byl více nakloněn Maďarům, než vojsku, kterému velel. Schválně jsme nedostávali potřebný příděl všeho střeliva, kterého bylo ve Zvolenském zámku značná zásoba, nepřihlížel k žádostem různých velitelů celých pluků, abychom ze zásob všeho druhu dostali to nejnnutnější.

V tomto zmatkovém ústupu přiševše až ku Zvoleni, mnozí beze vsí výzbroje, očekával nás 4. června po poledni nový velitel naší druhé divize, francouzský plukovník od legií Šnejdárků, kterému jsme v tom stavu, v jakém jsme došli, na mostě před Zvoleni, přes řeku Hron, dole pod hradem, nastoupili a defilovali. Jak jsme všichni pozorovali a si mezi sebou přiznali, přihlížel nový náš divisní velitel s útrpností tomuto defilé. Ihned nařídil, že si musí každý voják doplnit vše, co mu od výzbroje i výstroje chybí, ze zásob, které se toho času ve starém Zvolenském hradě nacházely. Každý dostal nejen co potřeboval, tak i tabáku a rezervních porcí jídla (konzerv). Nábojů musel mít každý voják nejen 180 kusů pro pušku a nejméně 2 ruční granáty, chtěl-li někdo více, dostal toho.

Až do této doby velel naší rotě poručík Svačina, který jako nejvyšší důstojnická hodnost nastoupil na místo nadporučíka, který onemocněl. Dne 4. června byl poručík Svačina, kterého jsme měli všichni rádi, definitivně plukovníkem Šnejdárkem ustanoven velitelem naší roty.

Přes veškeru naši snahu uhájit Zvoleň musili jsme 4. června k večeru ustupovat, neboť hrozilo nebezpečí od Bánské Šťavnice, kam vedla z Hronské Breznice úzkokolejná dráha, kde nám hrozilo odříznutí od našich oddílů. Byli jsme v noci, ještě nevyspalí, nasazeni k hájení tratě z Hronské Breznice ku Bánské Šťavnici, dále města Hronské Breznice a tratě vedoucí ku Zvolenu. Náš třetí prapor, který tvořili příslušníci bývalého pěšího pluku z Olomouce, měl obsazeny železniční koleje dráhy. Na této trati hájili jsme ústup oddílům vzadu, než dostanou svůj materiál (děla, vozatajstvo, kuchyně a jiné) do bezpečí. Bojovali tito chlapi v úseku udatně a mnozí z nich zaplatili i životem.

Avšak ani naše postavení podél tratě jsme dlouho neudrželi a ustupovali jsme ještě tu noc ze čtvrtého na pátý červen a k ránu jsme přišli do Kremnice. Zde na náměstí nás seřadili dne 5. června a byli jsme přítomni degradaci jednoho italského hejtmana, který nařídil celému praporu, jehož byl velitelem, aby v bojích v okolí Dobronivy – Zvolen ustoupil před bolševiky, ač mohl tento prostor uhájit, neboť měl k tomu dobrou posici. Degradoval ho sám divisní velitel, plukovník Šnejdárek, pozdější generál.

Zde v Kremnici jsme se zdrželi 5. a 6. června a naše rota byla ubytována i s velitelem poručíkem Svačinou ve státní mincovně. Mincovna byla však již dříve po bývalé Maďarské vládě (snad v říjnu 1918) úplně vydrancována a všech strojů a všeho zařízení zbavena. Jako na výsměch tam zůstalo na ošatkách spousty rakousko-uherských bronzových medailí, nejvíce však z nich tzv. Karl-Truppeckreutz, které uděloval rakousko-uherský císař Karel a byly dle něho nazvány „kříže Karlových

oddílů, částí“. Podle tohoto množství jsme soudili, že je počítáno ještě s další válkou Rakousko-Uherska. Naši chlapci si je brali po hrstech a ještě dlouhou dobu našel leckdo v kapse od kamaráda zastrčený tento rakouský „Karlův kříž“ a vytasil-li se s ním před kamarády, došel hodně posměchu.

K večeru, dne 6. června, po částečném odpočinku, jsme opustili Kremnici a šli jsme pěšky dále. K ránu dne 7. června 1919 jsme přišli do papírny v Harmanci. Tato papírna tou dobou plně pracovala, vyráběl se zde papír v různém provedení, od nejlepšího těžkého kancelářského až po obyčejný, balící papír. Zajímali jsme se o výrobu papíru, nechali si od mistrů jednotlivých oddělení věci vyložit a zejména nás zajímaly těžké, dlouhé, velice kombinované stroje, kde se tento papír vyráběl. Byly to široké stroje, kde zprvu tekla papírová hmota mezi dva válce, odkud již vycházel ještě úplně mokrý papír, který procházel různým zařízením na sušení papíru a konečně již úplně suchý papír se navíjel na jakýsi válec, odkud šel zase do dílny, kde se formoval na potřebné již zboží. Současně zde v papírně bylo oddělení, kde několik desítek žen na strojích lepilo různé sáčky, obálky na dopisní papíry a jiné zboží. Všechny tyto práce v nás budily jistou zvědavost a pozornost.

Byla zde v papírně také kulatina pro dělníky a rozumí se, že byla z velké části věnována pozornost i této, ze strany našich vojáků, zejména proto, že již delší dobu měli možnost si popřát a se napít. Náš oddíl měl tolik trénu (vozatajstva) jako celý prapor, živíme spoustu koní i civilistů, vyhlídka na další není lehká, a tak zašel náš velitel roty k řediteli papírny, domluvili se a tento odkoupil jeden pár krásných grošovaných koní s přepychovým kočárem, koňskými postroji. Tento kočár měl gumové obruče místo železných ráfů, při jízdě ho nebylo ani slyšet, dále prodal jeden pár těžkých koní fuksů i s vozem a jednoho žlutého koně (říkali jsme fajbla) jezdeckého, na kterém jezdil náš zásobovací četař Hejtmánek, který pocházel z Křoví u Velké Bíteše, vše prodáno za 60 tisíc tehdejších korun.

Všechno toto bylo rekvírováno skupinou, která dne 30. května, nebo 31. ustupovala z Kováčové. Bylo tedy v dělnické kantýně zač hodovat a bylo mnoho vojáků tak opilých, že se váleli na rampě mezi balíky papíru, určeného k odvozu. Bylo nás také hodně, kteří jsme o hýření v kantýně nevěděli a věnovali se prohlídce výroby papíru. Při tom všem nám uběhl celý den 7. června, takže musel dvakrát přijet jízdní posel od našeho velitele pluku, již plukovníka Maršana a teprve po druhém upozornění jsme nastoupili pochod do Bánské Bystrice, kde se náš pluk po reorganizaci soustřeďoval a odkud měl být veden nápor na bolševiky.

Přesto, že celá řada našich byla ve stavu pod lidskou důstojnost, podařilo se veliteli roty poručíku Svačinovi k večeru dne 7. června vyrazit se všemi, že ani jeden nechyběl z Harmance a před půl noci jsme šťastně došli do Bánské Bystrice, kde na okraji města při silnici Harmanec – Bánská Bystrica čekal již náš velitel pluku Maršán. Toť se ví, že bylo defilé i s těmi napitými, ze kterých nikdo nescházel, ač z Harmance do Bánské Bystrice byla vzdálenost asi 14 km, kterou jsme pěšky urazili asi za tři hodiny.

Po defilé byl krátký odpočinek a poté nařízeno jít do dolních kasáren, barákového to ležení (v Bánské Bystrici byly dvoje kasárna) nařízena přísná pohotovost, nikdo se neměl z kasáren vzdálit, neboť nepřítel se nacházel asi 4 km odtud směr ku Zvoleni,

ve vsi Badina. Tot' se ví, že nikdo neměl mnoho chuti ku spánku a krátili jsme si dobu zpěvem a povídáním.

Přesto, že byla již hluboká noc, civilního obyvatelstva bylo všude plno, které na nás pohlíželo s různými pocity. Bánská Bystrica byla nejhezčí město Slovenska a říkalo se „za živa v Bánské Bystrici, po smrti v nebi“, bylo to město více maďarské než slovenské a celá řada, zejména mladších osob, nejvíce muži, nosili již na kabátech velkomaďarské trikolory, očekávající příchod maďarského vojska. S těmito nečiněno žádných okolků a po zjištění obdržel takový nadšenec vždy něco na památku.

Část čtvrtá

Boje postupové a konec bojů

Po odvolaném veliteli všeho vojska na Slovensku. italském generálu Piccionim, převzal velení nad všemi vojsky Slovenska francouzský generál Maurice Peble, s divisním velitelem naší druhé divise, t. č. plukovníkem francouzské armády Šnejdárkem a velitelem čtvrté divise generálem francouzské armády Mittelhauserem. V důsledku se celá strategie úplně změnila a vyzněla v náš prospěch, hlavně nasazením většího počtu vojska, byli jsme přeskupeni a zreorganizováni, a tak schopni nejen obrany, ale hlavně přímého útoku na zahnání nepřítele na jeho vlastní území.

Jak již v předešlé části naznačeno, již v Bánské Bystrici neděláno v rukavičkách s provokatéry a pravidelně stačilo několik facek a během krátké doby již bylo po provokaci. Kde nestačilo několik facek, a ať muži nebo i ženy se nějak protivili, nebylo s nimi jiného porřízení, jednoduše se hodili do kasárenského sklepa, kde měl každý, třeba celý týden o hladu a žízni, přemýšlet, takže po propuštění schlíple upalovali domů, jen se za nimi prášilo.

Dne 8. června 1919, již před třetí hodinou ranní, byl vytrouben poplach všeho vojska v Bánské Bystrici. V několika minutách stály všechny oddíly v bojovém seskupení a v naší jednotce sešli se všichni do jednoho ustrojení a ve výzbroji a čekali jsme jen na další rozkazy. Po zjištění stavu a počtu osob u roty poručíkem Svačinou zněl poslední rozkaz: „Za všech okolností dostat se do Zvoleně, nepřítel se nalézá v sousedním Badinu, ničí vše a pálí, co mu přijde do cesty, a proto jej nešanovat. Za umučené naše bratry nikoho z nich nešetřit – Ať žije president T. G. Masaryk, ať žije naše republika, se zdarem vpřed.“

Heslo dáno, ihned vyrazíno, zajištěn postup, neboť naše výzvědné hlídky již dříve odeslány, takže v půlhodině, ač to bylo do Badinu asi 4 km, jsme vyrazili do této vsi. Nepřítel byl velice překvapen naším útokem, někteří utíkali i v nedbalkách. Zajaté jsme nijak netrýznili, ale na druhé straně jsme se s nimi nemazlili, nemusím povídat. Po odebrání veškeré výstroje byli tito zajatí posíláni rychle dozadu, prozatím do tábora v Bánské Bystrici, neboť civilisté v Badinu byli by je na místě ubili, kdybychom to dovolili. Nedivili jsme se počínání těchto obyvatel, neboť jsme na vlastní oči viděli hořet ještě několik domů, zpusťšenou ves a utrápené obyvatelstvo.

Konečně naši bratři nemohli ani zde ve vsi dlouho zdržovat a museli pronásledovat prchajícího nepřítele, který utíkal v úplném zmatku a uvěřil jsem tomu, že alkohol má

jistý účinek i na odvahu. Rakousko-uherské velení vědělo, proč dává před útokem alkohol, neboť i Bosňáci měli jisté přísloví „Není ruma, není šturma“. Také i naši se dle toho zařídili, neboť ještě z Harmance nevystřízlivěli, někteří dokonce ještě v Bánské Bystrici se k této věci posilnili, a tak se po způsobu oněch Bosňáků zařídili. Nebylo ráno ani 6 hodin a náš oddíl vtrhl do Zvoleně.

A tak po devítidenních ústupových bojích, které často byly i v noci, jsme prošli kolem 170 až 180 km a v úterý ráno 8. června na našem vítězném postupu jsme se opět ocitli ve Zvoleně. V té Zvoleně, kterou jsme během našeho pobytu od března 1919 na Slovensku, tedy v několika málo měsících již dobrovolně, nebo i nedobrovolně navštívili a na kterou měl každý z nás různé vzpomínky, jeden dobrý a druhý smutnější.

Z Badina až do Zvoleně postupovali jsme rozčleněni kolem silnice, kde jsme překvapili bolševiky, kteří byli ubytováni v jedné škole hned při silnici a bez okolků a rozmyšlení jsme vrazili do školní budovy, takže tito měli velice nepříjemný budiček. Bez boje se vzdali a my je odváděli odzbrojené na shromaždiště zajatců, kde jich bylo hezkých několik desítek. Mimo oblek sebralo se těmto zajatým vše, jen jim byl ponechán chlebník s jídelním příborem. Snad, že jsme pospíchali již dopředu, měli tito zajatci velké štěstí, že jsme se jim nemohli více věnovat, neboť za vše, co oni prováděli nejen na vojácích, buď raněných, ale i zabitých a na civilním obyvatelstvu, hlavně slovenské národnosti, byli by snad od nás slízli přinejmenším několik facek.

Naše kořist pozůstávala z velkého množství vojenských plášťů, z kterých si část rozebrali naši chlapi pro sebe, neboť stejné jsme nosili i my. Sám jsem si ponechal dva, neboť jakmile zakotvíte někde na delší dobu, se z nich dá zhotovit, co je potřeba. To samé jsem slíbil i některým dobrým kamarádům. Asi dvacet plášťů jsme naložili na vůz, nás doprovázející vozbu, kterýžto řídil civilista a kterýžto se pozdějších pohybech a přesunech ztratil. Zde na zvolenském nádraží, které bylo podminováno, byl náš velitel praporu major Baláž při explozi části kolejí raněn.

Nepřítele jsme pronásledovali ze Zvoleně asi 2–3 km za město, ale přišel rozkaz, dále se za ním nepouštět, neboť se musela celá postupující fronta vyrovnat, my jsme vrazili do nepřítele příliš hluboký klín. Ubytovali jsme se provisorně za městem ve třech stodolách, kde jsme vyčkávali dalších rozkazů. Zajistili jsme se hlídkami, které byly ihned po ubytování vyslány do prostoru Dobroniva – Plošovce, které nikde na ustupujícího nepřítele nenarazily.

V těchto stodolách jsme de zdrželi 8. června celý den, kde jsme i přespali, neboť již z rána 9. června přišel rozkaz, abychom ihned odešli do Bánské Bystrice. Zde jsme byli ubytováni ve stejných kasárnách, které jsme dne 6. června opustili, a zde měli čekat dalších rozkazů. V Bánské Bystrici jsme se zdrželi pouze jeden den a šli jsme 10. června ihned po ránu k Horné Mičině, kde jsme drželi polní stáže a frontu po celých 6 dnů.

V té době odešla od naší roty jedna četa asi 25 mužů k Velké Očové, kde se bolševici pokoušeli o průlom fronty, který několikrát opakovali, avšak jejich útoky naši vždy odrazili s pomocí našeho první praporu našeho IV. pluku tohoto nepřítele několik kilometrů zahnali zpět. Když jsme hájili v prostoru Horná Mičina – Velká

Očová naši posici, byla na hlídce ve Velké Očové, kterážto sestávala ze tří mužů a velitele svobodníka Tůmy Leopolda, rodáka z Brtnice u Jihlavy, spatřena maďarská hlídka v síle asi 10–12 mužů, kterážto byla seskupena u místního hřbitova. Přesto, že naše hlídka měla jen čtyři osoby, včetně velitele, dal tento rozkaz maďarskou hlídku buď zneškodnit, nebo aspoň zahnat, což se také podařilo a maďarská hlídka ustoupila. Avšak nevšimli si jiného bolševického oddílu, který naši hlídku zezadu překvapil a tím ji dostal mezi dva nepřátelské oddíly. Přesto, že naše hlídka se držela velice statečně, byla nucena ustoupit. V tomto nerovném boji byl raněn velitel hlídky, svobodník Tůma, ostatním se podařilo s velkou námahou utéci. Raněného velitele pak zajali a ubili, rozpárali mu břicho a nechali ho, s do břicha nacpaným kamením a hlinou, ležet.

Naše oddíly pak obsadily Velkou Očovou, kde našly našeho druhu, kterého, po obsazení Velké Očové, dne 16. června 1919, na obecním hřbitově, za účasti velkého množství místních obyvatel, pochovaly. Byl stár 21 roků a narodil se ve Zhoři, okres Jihlava.

Od této doby jsme také nedělali se zajatými bolševiky v rukavičkách. Ne, že bychom se na mrtvých nebo raněných mstili, ale ze zajatých jsme svlékli jejich uniformu (měli lepší než my) a tuto vyměnili za naši roztrhanou, nebo jen špatnou. Mimo to dostali něco na pamětnou a hajdy do zajetí.

Po zahnání nepřítele v úseku Mičina – Velká Očová šel náš oddíl znovu do Zvoleně, kde jsme byli navagonýrováni nejen do obyčejných vagonů, ale i, jak se říkalo, dobytčích a jeli jsme dolů, směr Jalná – Žiar nad Hronom – Nová Baňa. Mnoho našich chlapců sedělo na střeších vagonů s puškami nachystanými k výstřelu. Do Nové Baně jsme však nedojeli, neboť těsně za městem Žarnovica byly hlášeny maďarské hlídky. Vystoupili jsme ještě před stanicí Žarnovica v polích na koleje, utvořili bojový postup a zajistivše se hlídkami, jak dopředu, tak i do stran vyslanými a postupovali za ustupujícím nepřítelem, kterého jsme při našem postupu, který se děl v rojnici na mnoha místech v tamních lesích, překvapili. Stalo se nám, že daleko za Žarnovicami, blíže Tekovské Breznici, hrálo asi pět nebo šest Maďarů karty. Snad bychom je byli přešli, ale tito se hádali ve hře o peníze, zbystřili jsme a potichu a nepozorovaně jsme došli až k nim. Obstoupili jsme je a zajali. Vůbec se nijak nepostavili na odpor. Peníze, které byly v „banku“ jsme jim sebrali, a i lepší oděv vyměnili a putovali do zajetí.

Zajištění jsme dále putovali kolem Tekovské Breznice, ve které byl nalezen v řece Hronu nějaký utonulý muž, kterého jsme vytáhli na břeh, a aniž bychom zjišťovali jeho totožnost, pochovali jsme jej. Zde za vsí jsme rozestavili polní stráž a asi dva dny jsme je drželi, než se opět vyrovnala fronta. Dne 17. června jsme podnikli útok na Maďary a zahnali jsme je až za Novou Baňu.

Po zahnání nepřítele za Novou Baňu jsme se vrátili zpět do Tekovské Breznice. V té době bylo uzavřeno příměří mezi naší vládou a tehdejší vládou maďarskou a nařízeno „Dohodou“, že musí Maďaři vyklidit území Slovenska na hranice, které byly před bolševickým vpádem. Ustanovena takzvaná „demarkační čára“, která byla z obou stran hranice ČSR a Maďarska ve stejné šíři, přibližně 10–14 km. V této části

„demarkační čáry“ byly oboustranně jak československé, tak i maďarské hlídkové oddíly, které sestávaly z četnictva, finančních stráží a menších oddílů vojska.

V Tekové Breznici jsme se zdrželi od 17. června do 30. června 1919. Já a obuvník Gusta Uhlířů jsme byli vyzváni, abychom se starali, aby naši chlapi byli uvedeni do pořádku, co se týče obleků i obuvi. Našli jsme zde ve vsi jednu vdovu po krejčím, která měla šicí stroj, a požádali jsme ji, aby nám dovolila si na něm součásti oděvu zašít. Manžel vdovy padl někde v Rusku, takže vdova s dítětem a starou matkou dostávala jen nepatrnou podporu a přišlo jí velice vhod, když jsem jí nabídl částku pár desítek korun denně za propůjčení stroje. Spali jsme u jednoho rolníka s ostatními ve stodole. Ve dne jsme ženu velice málo vídali, neb byla zaměstnána v lese jako dělnice a doma hospodařila její stará matka, která byla hovorná a obveselovala nás vtipy, kterým jsme se s chutí zasmáli. Sem za námi několikrát za den přišel náš podporučík Sychra.

Jinak v celém našem oddílu byla přísná pohotovost. Mimo utopeného, kterého pochovalo místní obyvatelstvo, bylo nalezeno v okolí Tekovské Beznice několik mrtvých bolševiků, které jsme našli v přilehlých lesích, nebo utopené v řece Hronu, jak ustupovali před námi a nemohouce dosáhnout nějakého přechodu přes řeku, ve zmatku se vrhli do vody, kde také několik jich našlo smrt. Po zjištění totožnosti, což bylo oznámeno na mezinárodní červený kříž, byli všichni pochováni mimo ves do společného hrobu.

Obyvatelstvo obce Teková Breznica bylo vesměs slovenské národnosti, až na myslivce, který byl Maďar a dalo se s ním jakž takž domluvit německy a také slovensky. Po celou dobu, téměř 14 dnů, které jsme v obci strávili, vycházeli jsme si s místními občany velice dobře, a proto jsme se cítili volněji a měli jsme blažený pocit, že tomu všemu a všem útrapám je konec.

Protože naše rota již víc jak dva měsíce (od 11. května) nebyla celá pohromadě, bylo nařízeno seskupení celé roty. Dne 1. července 1919 šel náš oddíl z Tekovské Beznice do Nové Baně pěšky (asi půl hodiny), ač byla v Tekovské Breznici železniční zastávka, která se tou dobou vůbec pro osobní dopravu nepoužívala. Z Nové Bani jsme byli navagonýrováni z rampy, kde jsme mohli naložit naši polní kuchyni, vozy a koně, a jeli jsme zpět směrem Zvoleň, kterou jsme projeli a ve stanici Viglaš jsme vystoupili a šli pěšky asi půl hodiny do Zvolenské Slatiny. Zde jsme se zdrželi do 3. července, kterýžto den jsme šli do Velké Očové, kde se s námi spojil náš oddíl od roty, který zde delší dobu bojoval s bolševiky.

Zde ve Velké Očové učiněna celková bilance všech ztrát, které měla nejen naše, ale i ostatní dvě rotu našeho praporu od začátků bojů, až do konce těchto.

Z naší roty to byli:

- 1) Bartoš Adolf, z Brna, padl dne 30. 5. v Lučenci
- 2) Zacha Emil, z Brna, padl dne 31. 5. v Kovačové
- 3) Tůma Leopold, Brtnice u Jihlavy, padl dne 16. 6. ve Velké Očové

Mimo tyto měla naše rota několik raněných a nezvěstných, mezi nimi byl též náš velitel roty nadporučík Pros, který se ztratil od oddílu, který byl v úseku Lučenec – Filakovo.

V našem praporu padli následující:

- 1) Sysel Antonín z Velké Bíteše, padl dne 4. 4. v Kovačově
- 2) Soland Vilém, z Brna, padl 2. 4. v Bratislavě
- 3) Rybníček Jan, z Koněšína, padl 29. 4. v Keszách
- 4) Sedlák Josef, z Dolní Bobrové, padl 22. 5. v Rimavské Sobotě
- 5) Šebela Leonard, z Ježkovic, padl 20. 5. v Opatovkách
- 6) Procházka, z Moravic, padl ?, v Opatovkách
- 7) Rašánek Matěj, ze Slavkova, padl 30. 5. v Čalomii
- 8) Kvíčala Josef, ?, padl 31. 5. v Inami
- 9) Ochman Karel, z Bludova, padl 31. 5. ve Varbo
- 10) Vanerka Vilém, z Pejškova u Tišnova, padl 11. 6.

Mimo tyto jich několik po zranění v různých nemocnicích zemřelo.

Pro zajímavost uvádím, že na Slovensku padlo v roce 1918–1919 celkově (Dle knihy Obete při obraně Slovenska, od Jana Kraska)

Všech důstojníků: 52, z toho 19 legionářů, 33 z domácího vojska

Všech rotmistrů: 32, z toho 13 legionářů, 19 z domácího vojska

Všech poddůstojníků: 212, z toho 46 legionářů, 166 z domácího vojska

Všech vojáků: 722, z toho 198 legionářů, 524 z domácího vojska

Celkově: 1018, z toho 276 legionářů, 742 z domácího vojska

Od našeho celého pluku bylo celkově 44 mrtvých.

Proto naše shledání bylo velice radostné s kamarády, kteří se ve zdraví setkali, současně s bolem vzpomenu těch kamarádů a známých, které již kryla černá zem. Těžko se dají spočítat kilometry, které jsme během té doby, ať při nástupu, ústupu či postupu, dosud udělali.

Část pátá

Příměří – mírová jednání

Ve Velké Očové jsme se spojili s částí naší roty, která měla nejvíce ztratit ze všech našich skupin, které během celého bolševického přepadu, tj. od 11. května na Slovensku až do soboty dne 3. července 1919 bojovaly (dva mrtví a několik zraněných).

Od toho 3. července fakticky nastává pro nás, po mnohých útrapách a svízlech, tj. již od 19. března 1919, doba jakéhosi oddechu. Proto v neděli dne 4. července 1919 celá řada našich vojáků účastnila se služeb božích, aby poděkovala za to, že ve zdraví vyvázli a přečkali tyto svízele.

Obyvatelstvo Velké Očové, vesměs slovenské národnosti, bylo nám velice nakloněno, chovalo se velice přátelsky a přívětivě. Zde zase nastává pro rotu obvyklý pořádek, přesto, že jsme byli po dvou i více porůznu ubytováni u místních rolníků, hlavně po různých komorách a neobydlených místnostech. Já sám s Gustou Uhlířovým, Frantou Klapalovým, oběma z Tasova, jsme bydleli u Senků v čís. 180. Spávali jsme na seně.

Protože jsem se po delší době zase dostal k řemeslu, a i Gusta Uhlířů, který byl obuvník, našli jsme si společnou dílnu v čís. 25 u Grečů, kde měli dosti slušný šicí stroj. Šil jsem zde, mimo opravy pro naše chlapce, také pro civilní obyvatelstvo, od kterých jsem nevzal nikdy žádné peníze, ale hlavně věci k jídlu neb pití (vajíčka, víno a pšeničný chléb), kteréžto jsem zase rozdál kamarádům. Naše zásobování u roty bylo již pravidelné, ale přesto přišla našim chlapcům vajíčka, víno i pšeničný chléb k chuti, neb tam zase neznali žitný chléb, který od nás sem tam dostali a který zase jim chutnal. I jiná jídla nám přišla vhod, jelikož zdejší hospodyně vařily jinak, než jsme znali.

Ve Velké Očové jsme se zdrželi až do 20. července 1919, tedy necelé tři týdny, a odtud jsme ten den vyšli zase pěšky do stanice Viglaš, kde jsme zase navagonýrovali a jeli drahou přes Zvoleň, Nová Baňa, Levica, Kozárovce až do stanice Kőbőlkut (Kebelkut) směr Parkanána (později Švermovo). V Kőbőlkutu jsme byli vyvagonýrováni a šli pěšky do vsi Muszla (Mušla). Já se ševcem máje krejčovinu na voze, který řídil civilista, který s námi utekl před bolševiky a s námi jezdil již plné dva měsíce po Slovensku. Tento kočí se nám opil a poněvadž již rota odešla dříve, ztratili jsme směr a místo vesnice Mušly přijeli jsme s Gustou Uhlířovým a svobodníkem Chloupkem až k samé demarkační čáře, kde nás naše přední hlídka poslala zpět, neboť na druhé straně byly již maďarské hlídky. Již cestou jsme potkali posla, který byl vyslán, aby nás našel, takže k našemu oddílu jsme dojeli kolem šesté večer. Samozřejmě že se nám vysmáli, kudy jsme s opilým kočím jezdili. Ještě ten den, kolem desáté večer jsme vyšli a vyjeli do vesnice Garam-Kővend (Garam Kévend), říkalo se tam jen zkráceně Kévend.

Zdejší obyvatelstvo bylo již maďarské národnosti, s výjimkou několika usedlých Slováků, kteří však když nemusili, slovensky nemluvili. Zde v Garam-Kővendu bylo umístěno rotní velitelství. Naše prvá četa, u které jsem sloužil, se čtvrtou četou šla do nedalekého Paldu, druhá četa zůstala v Kévendu a třetí šla do Bényi (Běň).

Zde ve vesnici Paldu jsme se zdrželi jen několik dnů a již 29. července jsme šli do vesnice Garam Veszekőnyi (Garam Vezekěň), kde jsme se zdrželi jen pouhé čtyři dny a již dne 2. srpna 1919 jsme šli do vesnice Bárt, po dvou dnech pak do vsi Libád. Obyvatelstvo zdejší obce bylo národnosti maďarské, vycházeli jsme s ním dobře. Já opět, jako dosud, když jsme v některé obci nějaký čas pobýli, zašival jsem našim chlapcům, co měli roztrhané. Bydleli jsme opět porůznu, vždy po několika mužích, u místních občanů, neboť ani zde se nemohlo počítat s ubytováním celé roty nebo aspoň jedné čtyry pohromadě. Já měl dílnu s obuvníkem naší roty Gustou Uhlířovým z Tasova u jednoho rolníka v komoře, kde jsme také bydleli. V této komoře byl sklep, do kterého vedly velice příkré schody v zemi vykopané a vyzděné.

Velitelem naší roty byl opět nadporučík Pros, rodák z Ústí nad Orlicí, který byl velitelem oddílu v prostorách Filakovo-Lučenec a byl při ústupu dne 30. května 1919 zajat maďarskou armádou. Jak sám vypravoval, brzy po zajetí uprchl ze zajateckého tábora v přestrojení za sekáče s kosou na rameni a v civilu, který vyměnil kdesi v Uhrách a přes Maďarsko a Rakousko dostal se pěšky, někdy kousek cesty se svezl povozem, opět ke svému oddílu, kde byl před tím zajat.

Tento nadporučík byl dobrý voják, jinak velice přísný ku všem, vyžadoval přesné vykonávání vojenských povinností, avšak na jídlo, výstroj a výzbroj nebylo lepšího důstojníka u celého, nově založeného 10. pluku Sladkého-Koziny. Naše rota v pluku IV. byla dvanáctou rotou třetího praporu. Když byl tento IV. pluk rozpuštěn, tvořila třetí rotu našeho praporu prvního.

U naší roty jsme měli svoji polní kuchyni, dva páry koní, se kterými jezdili jako kočí Augustin Pavlíček a František Klupal, oba z Tasova. Civilní kočí s povozy jsme již od roty ve Velké Očové propustili, i toho, který s námi jel do Mušle z Kebelkutu a cestou se opil. Ve vsi Libádu chodili naši chlapi denně za ves, kde cvičili jak dopoledne, tak i odpoledne. My oba, švec i já, jsme však na cvičení nechodili a jen opravovali roztrhané šatstvo a obuv. Také jsem zde začal zhotovovat různé části oděvů (blůzy, kalhoty z pláštíků maďarskému vojsku odejmutých, nebo z kořisti získaných).

Jak to na vojně chodí, musel někdy velitel roty přísně zakročit proti různým přestupkům, které někteří z bujnosti, hlavně však v opilosti provedli. Proto byl zřízen takový „polepšovácí útulek“, jak jsme jej nazvali. Byl zřízen na půdě jedné doškové kolny, ve kteréžto střeše si naši chlapi v došcích vyřezali díru a pak vystrčivše hlavu, pokřikovali nejen na kamarády, ale hlavně na děvčata (třebaže byly Maďarčky, ale několik slov maďarsky každý z nás již uměl), která pak z nich měla legraci, zvláště ta, kde byl zavřen voják, který bydlel ve stavení, z kterého dívka, nebo i žena pocházely. Přesto, že jsme se nemohli s civilním obyvatelstvem domluvit, hlavně, co se však týkalo jídla, problém jsme neměli. Mnozí z nás, kteří chtěli, měli možnost se maďarsky naučit, což bylo obaplně prospěšné.

V naší polní kuchyni byla zřízena tzv. menážní komise, která se starala o to, aby jídla bylo dost a bylo hodnotné. K tomu měla povinnost vše potřebné ku kuchyni a pro kuchaře sehnat, obstarat nákup u místního obchodníka i u zemědělců. Zřízena byla na celou dobu na Slovensku, volili si ji ze svého středu sami vojáci a když uznali, že neplní svého úkolu, stěžovali si u velitele roty, případně bylo možno liknavého člena komise propustit z funkce. Tato komise sestávala z předsedy a tří členů. Já sám byl členem této komise a zde v Libádu jsem měl, kromě jiného, též na starosti nákup 45 litrů mléka denně. Z toho dostala 25 litrů naše kuchyně k přípravě bílé kávy ráno a ke přípravě různých moučníků. Zbytek byl pro mužstvo a rotu, takže jeden den dostali vojáci od 1. a 2. čety, druhý den od 3. a 4. čety. Jeden litr mléka stal 1 Kč a platili si je vojáci sami. Jest samozřejmé, že by toto mléko nestačilo pro tolik vojáků u roty. Toto mléko však nebrali všichni, byli i takoví, kteří o ně nestáli a za celou dobu ho ani litr nekoupili.

Stran odběru mléka. Měl jsem smlouvu u jednoho statkáře, pokud budeme v Libádu, že budeme brát 75 litrů denně. Pro mléko, do vzdálenějšího dvora (asi půl

hodiny ode vsi), jezdil jednou Gusta Pavlíčků, podruhé Franta Klapalů. Tam se vezly prázdné konve, zpět s mlékem. Pro mléko se jezdilo vždy k večeru, tak, aby nejdéle do 8 hodin bylo rozebráno a dáno ku kuchyni, aby mohla být druhý den bílá káva.

Dne 28. srpna byla sobota a svoje narozeniny i jmeniny měli oba Gustové (Pavlíček a Uhlíř), kteří se narodili v Tasově v jeden den. Oba napadlo, že by svoje narozeniny i jmeniny, po dlouhé době (na vojně poprvé), náležitě oslavili, zvláště proto, že o jejich svátku věděli i jiní. Druhý den byla neděle, na cvičení se nejde a náš „starý“ se to snad nedoví.

Hned odpoledne sešli se kamarádi, kteří byli v naší dílně. Švec mě poslal do hostince pro 2 litry rumu, který platili oba Gustové. Moje výmluva, že jsem pil v hostinci mi nebyla nic platná a já se s nimi toho rumu musel napít. Nebylo ho tolik, že by mě přivedl z rovnováhy, ale kolem páté odpoledne přijel Gusta Pavlíčků s povozem, s ním Franta Klapalů, náš švec Gusta Uhlířů, předseda menážní komise František Pestr, odkudsi z Tišnovska, a jeli jsme do dvora pro mléko. Přesto, že jsem již tou dobou nekouřil, musel jsem si vzít od kamarádů doutník, a tedy s ohněm všichni pro mléko.

Měl jsem již cestou tam nějaké tušení, že toto dobrodružství špatně skončí, ale buď jak buď. Výmluva neplatí, kamarádství za každou cenu udržet. Velkým štěstím bylo, že jsme nejprve zaplatili a naložili mléko na vůz. Asi po čtvrt hodině jsme zajeli do nějaké krčmy, kde byl majitelem Žid. Na můj návrh jsme si všichni poručili po 2 deci vína. Nálada stoupala, a pak jsme platili dokola, jednou ten, po druhé jiný, až se všichni vystřídali. Pilo se víno, slivovice, různé likéry, takže jsme již po nějaké hodině všichni mluvili hebrejsky, ale přesto jsme si byli vědomi svých povinností, nasedli na vůz a tryskem ujížděli domů. Na cestu jsme si nechali naplnit dvě láhve slivovicí.

Já si jen pamatuji v jakémisi podvědomí, že jsem skládal u jedné čtyřech konve mléka. Třetí konev jsme dovezli do selského gruntu, kde byla naše polní kuchyně a stále pro naše koně. Jak jsem slezl z vozu si nepamatuji, že však byla noc a dosti tma, vedli jsme se s ševcem pod paží do našeho bytu a já prý zpíval „Hvězdičky, hvězdičky, vy pěkné svítíte“, ač byla tma a tyto nesvítily. Koho jsme potkali, tomu jsme salutovali. Jinak to dopadlo dobře, náš „starý“ se to dověděl asi za týden, tak se tomu jen smál, a pronesl, že něco propásl. Měli jsme štěstí, jelikož jsme mohli všichni skončit v „polepšovacím útulku“.

Hůř na tom byla moje kapsa, neboť jsem přišel o peníze za mléko, ty vybíral, kdo ku konvi přišel a neplatil nikomu, ale i celá pitka mě stála hodně přes sto korun. Kůň máje čtyři nohy také klopýtne a není divu, že i já v mých 23 letech jsem také poprvé klopýtl. Hospodář s hospodyní, po celou další dobu, co jsme u nich v Libádu bydleli, se nám vysmíval, že jsme měli „telátko“ (to říkali Maďaři, podobně jak se u nás říká měl „opici“). Za celou tu dobu, co jsme byli v Libádu, tj. od 4. srpna 1919 až do pátku dne 17. září, tj. plných šest týdnů jsme si zvykli jak na místní obyvatelstvo, tak i na poměry, ale rozkaz je rozkaz a my jsme se 17. září 1919 kolem 10. ráno stěhovali do Köhid-Gyarmat (Kéhid Ďarmot).

Rovněž i v této vsi jsme si zase našli společný byt i dílnu pro naši krejčovinu i ševcovinu a pracovali jsme zase pro naše chlapce. I zde jsme se měli dobře, pro sebe,

a hlavně pro kuchyň se vždy u místních rolníků něco sehnalo. Mléko pro kuchyň se i zde sehnalo, avšak hůře než v Libádu. Kdo chtěl soukromě mléko mít, musel si je sám zaopatřovat, avšak při dobré obapolné vůli se to podařilo.

A tak při všem čas utíkal jako voda, až konečně přišla doba, kdy jsem nastoupil po jedenáctiměsíční vojenské službě, z toho po sedmiměsíční na Slovensku svoji patričníou dovolenou, v neděli dne 3. října 1919. Na tuto jsem se velice těšil. Rozloučil jsem se s kamarády a vyjel toho dne navečer z Parka-Vány a o půlnoci jsme již byli v Bratislavě, ze které jsme asi za půl hodiny vyjeli na Brno, kde jsem byl kolem půl šesté ráno. Z Brna jsme vyjeli o půl deváté 4. 10. 1919, takže ve Studenci, kde jsme vystupovali, jsme byli před desátou hodinou. Jeli totiž se mnou všichni Tasováci – Pavlíček, Uhlír a Klapal. Ze Studence jsme šli pěšky přes Pyšel, Vaneč, Tasov, kde tito zůstali.

Já sám pak šel dále přes Holubí Zhoř do Jáchymova, kam jsem došel 4. října po jedné hodině odpoledne. Právě byl sběr brambor v plném tempu, začínalo se sít ozimní obilí, takže jsem pomáhal, kde se dalo. Kromě toho všichni doma měli každý něco nachystaného k šití. I sousedé v obci, když se dozvěděli, že jsem doma, honem spěchali a prosili, abych jim to ušil, avšak pro omezenou dobu bral jsem jen to, co jsem si troufal v té době zhotovit.

Dovolená mně končila 20. října 1919, takže jsem z domova odešel 19. října v časných ranních hodinách. Dle úmluvy jsme se zase všichni sešli u Pavlíčků a šli pěšky do Studence, odkud vyjžděl k Brnu vlak kolem desáté hodiny dopoledne. Do Brna jsme přijeli ještě před polednem a já si šel koupit různý šicí materiál, abych měl s sebou na práci, ale hlavně zásobu různých jehel do šicích strojů, neb stroje, které jsem sehnal, byly různých značek a vyžadovaly při nejmenším různé druhy jehel. Obracelo se na mne civilní obyvatelstvo, když jim stroj vypověděl službu, někdy jen špatnou jehlou z neznalosti nasazenou. Čištění strojů jsem si dovolil provést sám, ale opravy větší, neb jinak porouchané stroje jsem doporučil nechat opravit odborníkovi.

Z Brna jsme vyjeli 19. října až odpoledne přes Bratislavu, kde jsme přisedli do Parka-Nány, kam jsme přijeli druhý den 20. října 1919 dopoledne, takže jsme měli dost času hlásit nástup a příchod z dovolené.

Zde v Kőhid Gyarmat jsme se zdrželi jen do 24. října 1919 a po ránu téhož dne jsme šli opět do nedaleké vsi Garam-Kővend (říkalo se jen Kévendu). Slovo Garam jest na česky Hron (řeka) a byla jim označena řada vesnic jako např. Garam-Vezskéni, Garam-Palda, nebo podobně na řece Ipole – Ipol-Šáky (maďarsky Ipol-Szag), Ipol-Balog, Ipol-Salba a jiné.

Po dovolené jsem byl přidělen od první čtyry ke třetí, která byla ihned ten den 24. října 1919 odeslána do Beny (Béň), kde jsme drželi službu u přívozu přes řeku Hron, která tvořila v těch místech tzv. demarkační čáru, kterou, když chtěli civilisté překročit, jelikož měli na druhé straně pozemky, rodinné příslušníky a podobně, museli mít „igazolvani“ (igazolván), propustky, které byly oboustranně, tam i zpět, prohlíženy a platily jeden nebo více dní. Mimo službu jsem byl zaměstnán na opravách oděvů pro naše chlapce.

I pro civilní obyvatelstvo se sem tam něco zhotovilo, popř. se opravovaly různé šicí stroje, za což jsem od nich dostával vajíčka, víno apod., kteréžto věci přišly zase vhod našim chlapcům, neb mně stačilo, co jsem k jídlu u těchto dostal. Tyto výslužky naši chlapci rádi přijímali a často mě ve službě zaskočili.

V Bény jsme se zdrželi až do 19. listopadu 1919, kde nás ve službě vystřídala technická rota od našeho pluku z Garamu-Kévendu a my šli zpět do této obce. Hned druhý den, tj. 20. listopadu jsem šel s několika hochy na stáž k mostu, vedoucímu přes řeku Hron, směrem Garampalda-Kiss-Keszi, kde jsme byli do 28. listopadu 1919. Poněvadž jsem tou dobou již nekouřil, fasoval jsem denně tři doutníky, které jsem si šetřil, abych je mohl, až jich budu mít aspoň 100–120 kusů, poslat svému otci. Časem jsem jich dával i místním civilistům, neb tou dobou byl velký nedostatek všeho kuřiva v celé republice a výměnou jsem od civilních osob dostával různé věci (peníze jsem od nich nikdy nevezl, ale raději víno, vajíčka, slaninu apod.).

Jeden rolník, který měl vinný sklep v celé řadě sklepů na svahu při řece Hronu za mostem v demarkačním pásmu, vida mě na stráži, pozval mě a vojína Bočka, který pocházel z Třebíčska, do sklepa na víno, ovšem se svolením velitele hlídky, které velel desátník Hofírek – Doležal Jiří. My si vzali tři polní láhve, abychom donesli nějaké víno i kamarádům ve službě.

Po přijetí do sklepa dal nám dotyčný rolník k jídlu domácí chléb pšeničný a slaninu. Pak donesl džbánek asi s litrem vína z letošní sklizně. Po vypití asi dvou džbánek donesl víno starší, jak sám prohlásil dvacetileté. Když jsme ve sklepech pili, nepozorovali jsme na sobě žádné potíže, ani že bychom byli opilí, avšak vzhledem k tomu, že jsme byli ve službě, museli jsme pomýšlet na návrat.

Prosil jsem rolníka, by nám dal nějaké víno pro kamarády, čehož on velmi ochotně učinil a polní láhve naplnil. My mu poděkovali za pohostinství a slíbili, že mu dáme zase nějaké kouření. Zvedli jsme se, ale jakmile jsme překročili práh sklepa, jako by mě někdo dal rádnou přes hlavu, nevěděl jsem ani, jak jsem se dostal do strážní budky. Tuto jsme měli při vodním mlýně, kterýžto mlýn byl na jakési větší lodi, když voda stoupala, stoupal s ní, když klesala, také mlýn klesal, vodní kolo brala spodní voda. Tato bouda sloužila k uskladnění obilí, ku mletí, a pak k uskladnění mouky.

Víno rolníkem darované jsme v pořádku předali našemu veliteli. Sami však jsme nebyli schopni vykonávání strážní služby. Když přišla řada na Bočka, raději dal jednomu kamarádovi 5 Kč, aby on ty dvě hodiny za něho odstál. Po něm jsem přišel na řadu já, avšak přes mluvu desátníkovu, že abych se nechal zastupovat, cítil jsem jakousi pohanu, tedy přesto, že jsem se cítil ještě nevolným, nastoupil jsem stráž na mostě. Bylo to právě večer, kdy místní civilní obyvatelstvo z obce Kévendu se vracelo z vinic a sklepů domů. Já však přesto, že mně strkali „igazolváni“ přímo pod nos, každého jsem hnal zpět a nechtěl nikoho pustit. Vida to velitel, ihned šel a všechny propustil, sám mě ve službě zastoupil, abych si šel lehnout, že když by náhodou přišel na inspekci sám velitel roty nadporučík Pros, že mu řekne, že se mně udělalo nevolno. Druhý den jsme se tomu všichni zasmáli, a sami jsme se varovali, aby se to neopakovalo, a byli jsme rádi, že to vše takhle dopadlo. To by nás několikadenní arrest neminul. Přesto vše jsme civilistům dávali kuřivo i nadále a každý vzal, co třeba

i k pití nabídnuto. Na této stráží jsme byli do 28. listopadu 1919, kdy nás vystřídal jiná stráž a my šli zpět do Kévendu, kde se pilně cvičilo na nových puškohmatech.

Dne 13. prosince jsem šel s kamarády na stráž do Kiss-Garmat, kde jsme drželi strážní službu za vesnicí. Dne 20. prosince měla jít naše hlídka zpět k rotě do Kővendu, ale protože mnoho hochů bylo propuštěno na vánoční dovolenou, musil nás náš služby vedoucí četař nechat ve službě dál. Odešli jsme na stráž na kopec Hanbossihegy (Hanboškéd'). Zde jsme bydleli v jakémsi v zemi vykopaném krytu, střecha pokryta drny a byla zde umístěna malá kamínka, ve kterých se denně 24 hodin topilo. Naše strážnice stála v lese, z části jehličnatém a z větší části akátovém, ze kteréhožto jsme brali dřevo na otop. Bylo to při cestě do Kiss-Keszi.

V noci jsme stáli na stráží v kožichu a na naší obuv jsme si ještě navlékali jakési slaměné boty a na hlavě jsme měli kapuci. Tato služba se konala na kopci ve vzdálenosti asi 150 kroků od našeho krytu a kolem nás bylo asi 60–70 cm sněhu. Služba byla ve dne po jednom strážném, v noci vždy po dvou, podle počasí se vždy po jedné, nejvíce po dvou hodinách jsme se střídali. Na této stráží jsem strávil celé vánoční svátky, které jsem měl nadobro zkažené. Neviděli jsme nic jiného než stromy, sníh, ani lesní zvěř nebylo vidět. Naše myšlenky se toulaly Bůh ví kde po světě, probírali jsme Štědré večery a vánoční svátky doma a naše myšlenky se nemohly soustředit na službu, kterou jsme právě vykonávali.

Nehrozilo nám, že by mohla přijít nějaká inspekce, nebo, že by Maďaři mohli využít klidu Vánoc, neboť, kdo by si troufl jít do takové Siberie. Nás pět ve službě mělo stejné myšlení, že trčíme ve službě a že po celé období vánočních svátků ani lidské tváře neuhlídáme. Utekl Štědrý den, Hod Boží vánoční, až na Štěpána donesl nám jeden voják od naší roty z Kévendu štědrovečerní dárky sestávající se z ovinovaček, spínacích špendlíků, nějakých oříšků, bylo vidět, že ani v této siberii na nás „Ježíšek“ nezapomněl.

Ode dne 28. prosince 1919 až do Tří králů, tj. do 6. ledna 1920, jsme chodili na kopání zákopů ve svazích na východní straně kopce „Hautossihegy“ směr k řece Ipolá, odtud nepříliš vzdálené, kde se tyto kopaly v přilehlých vinicích, kde bylo sotva na půl metru země a kopal se ve skále s krásným rozhledem na rovinu při řece Ipolé mezi Oroškou-Keszy a Ipol-Salkou. Na tyto práce se chodilo denně i na Nový rok 1920 pěšky z Kővendu, kolem naší strážnice na „Hautošhedi“, kterážto cesta trvala 2 hodiny do práce a 2 hodiny z ní. Dívali jsme se zase po delší době na řeku Ipolu, na kterou jsme měli různé, hlavně však bolestné vzpomínky. Ze zákopů bylo vidět hluboko do Maďarska.

Po Třech králich jsme zanechali práci na zákopech a věnovali jsme se mimo služby různým cvičením, která měla nějaká skupina. Tak nám utíkal čas, uběhl leden, únor i březen. Já sám jsem byl zaměstnán v řemesle a šil jsem pro naše chlapce a částečně i pro civilní obyvatelstvo. Šicí stroj jsem si sehnal tam, kde jsem šil pro civilisty.

V této době jsme všichni byli podrobeni jakési klasifikaci (odvodu), neboť do této doby sloužili u nás lidé s části podlomeným zdravím. Klasifikováni značkou H byli muži, kteří byli pro služby se zbraní třeba v poli, značkou B byli ti, kteří byli již třeba i se zbraní, ale k lehčí službě (pomocní, strážní v zázemí atd.) Značkou L označení

byli vůbec služby vojenské neschopni a byli na základě toho propuštěni jako nevojáci. Já sám obdržel značku H, ale s vadou, takže jsem byl více pro služby lehčí, ale stávalo se, že jsem konal služby jako druzí. V den mých 24. narozenin i jmenin, tj. 19. března 1920, kdy připadly tyto narozeniny právě na neděli a já poděkoval Bohu za vše dobré, hlavně za zdraví, kterému jsem se v této době těšil.

Na stráži přívozu přes řeku Ipolu v v Kiss-Keszi jsme tvořili jakousi asistenční jednotku. V této bylo 5 polních četníků, finanční stráž v počtu 5 lidí s velitelem této finanční stráže, respecientem. Přestože tento byl německé národnosti a velmi málo uměl česky, konal svoje služby svědomitě a my všichni, co jsme tam byli, jsme s ním dobře vycházeli a rozuměli si.

Na přívozu přes řeku Ipolu převážel na prámu civilní převozník civilní osoby, a to na propustky, které jsme revidovali, a které byly našimi úřady vydány. Dostávaly je osoby, které měly na maďarské straně nejbližší příbuzenstvo, a to však na základě žádosti, která musela jít služební cestou a trvalo to někdy i více dnů, než byla taková propustka udělena. Na druhé straně řeky, která byla v těch místech široká kolem 25 metrů, byla již maďarská stráž, která všechny osoby, hlavně ty, co jely z naší strany, prohlížela a kontrolovala. Tak jako my nepropustili nikoho, kdo měl více, než na propustce uvedeno (vajíčka, apod.), tak maďarská hlídka nepropustila nikoho, kdo by chtěl vzít s sebou, např. tabákové výrobky, které byly zakázány vyvážet. Tyto služby se v noci měnily po dvou hodinách a tvořily je hlídky – dva vojáci, jeden četník, jeden financ za dozoru velitele stráže buď z řad četníků, nebo finančního. Ve dne se služby konaly podle toho, jak jsme si mezi sebou ujednali, třeba 6 hodin, tj. od rána šesti hodin do poledne.

Mimo tyto služby u převozu konány služby pochůzkové, a sice podél řeky Ipoly od Ipol-Salky, až do blízkosti Orošky, přes vesnici Kiss-Keszy, ve které jsme byli ubytováni, kterážto pochůzka trvala zhruba tři až čtyři hodiny.

Tyto pochůzky se konaly proto, že se mnoho věcí od nás bez patřičného povolení vyváželo a také vynášelo a naopak. Nejvíce se od nás z blízkého cukrovaru v Orošce vyvážel cukr, k nám se zase nejvíce dovážel tabák. Stalo se nám při takové pochůzce, že ozbrojená tlupa asi 15 osob vynášela v batozích cukr, který byl v Maďarsku dvacetkrát dražší než u nás. Tato tlupa nesla kol 400 kg cukru, za který, řekněme pod rukou po 5–6 Kč, zaplatila nějakých 2000 až 2400 Kč, a kdyby se jim ho v Maďarsku podařilo prodat, vyneslo by jim to nejméně 18000 Kč. Mohl by si každý vydělat kolem 1100 Kč, nepočítaje v to, že by s prázdnem zpět nešli a snažili se něco propašovat.

Poněvadž jsme věděli, že mají zbraně, a že by zbytečně mohlo dojít ke ztrátám na životě, nechali jsme je dojít až k místu, kde hodlali přejet na pramici, kterou jim posloužil mlynář z maďarské strany. Poněvadž mlynář nás uviděl, jak obcházíme místo přechodu a nechtěl snad riskovat ztrátu pramice, tak nepřijel. Viděli jsme, že nějaké násilí není na místě, tedy jsme na ně šli s dobrou a nabídli, co nám dají, když je u nás v Kiss-Keszi převezeme na druhou stranu, což bylo podél Ipoly slabé půl hodiny.

Po delším, zdálo se, že beznadějném, vyjednávání jeden z tlupy nabídl svoje hodinky. Dalším z tlupy se to nelíbilo, hlavně jednomu z nich, snad jejich náčelníku, ale nakonec hodinky dali. Velitel naší hlídky si vzal hodinky k sobě a šli jsme jakoby v družné pohodě k převozu u nás. U přívozu čekalo již několik četníků, financů i našich vojáků, neboť již z dálky viděli přicházet civilisty s batohy na zádech s naší hlídkou a čekali na nás v chatě pro převozníka zřízení. Jakmile jsme došli, prohlásil je finanční respicient za zatčené a nařídil veškeren cukr v jedné místnosti, kam byli dovedeni, sesypati. Asi dva členové této pašerácké tlupy vidouce, že byli podvedeni, vysypali obsah batohu do trávy a kdyby mohli tak nás určitě vyvraždili.

Přes to všechno se zabavilo 300 kg cukru. Dle platných zákonů a nařízení, musela se 1/3 zabaveného cukru odevzdat státu (jeden rolník ho odvezl k rotě do Kövendu), druhou třetinu jsme si mohli nechat jako odměnu za polapení pašeráků. Tuto jsme rozdělili na tři díly, jeden díl nám, který jsme dali do naší kuchyně, druhý financům a třetí četníkům. Poslední třetina se rozprodala místnímu obyvatelstvu za minimální cenu. Obdržené peníze jsme odevzdali do státní pokladny.

Všech 15 osob bylo po odebrání zbraní i nožů vzato do vazby a odvedeno četníky. Onen „dárce“ hodinek chtěl tyto zpět, ale nic nedostal, neboť nebylo trestné vzít úplatek, ale bylo trestné kohokoli propustit, třeba i za úplatek. Od této doby se nám více nepodařilo nikoho při pašeráctví přistihnout.

Mimo služby u převozu, pochůzkové a i jiné, jsem ve volných chvílích zase krejčoval. Bydlel jsem s desátníkem Doležalem-Hofírkem a ještě se dvěma jinými u jednoho gazdy (rolníka) v komoře. Ostatní, rovněž po čtyřech až pěti, u civilistů ve vsi. Přesto jsme měli svoji kuchyni a svého kuchaře, kterým byl dřívější náš „menážmajstr“ (předseda menážní komise) František Pestr. Vařil dosti dobře a občas byly i nějaké pochutiny. Mnozí občané z této vesnice byli vůči nám velice zaujatí, i když jsme jim nabízeli větší obnosy, než byly maximální ceny, neprodali nic, ať již mléko, vejce, drůbež či jiné věci, ač jsme věděli a viděli, že tito mají všeho dostatek a že i mnohé věci pašují do Maďarska. Proto někteří z našich chlapců si umínili, že tyto naše „příznivce“ nějak vytrestají. Zvláště si zasedli na jednoho velkého gazdu, který nejen nám, ale i financům nebo četníkům nic neprodal a k tomu byl po dvakrátě přistižen, když chtěl do Maďarska propašovat nejen vejce, ale i cukr, který si koupil ze zadrženého. Náš desátník s jedním vojínem z naší čtverky odnesli v noci ze sklepa tohoto gazdy 5 nebo 6 hrců s mlékem, které se po jisté spotřebě slilo do větší nádoby, aby toto upotřebil třebaš pro vepře a hrnce jsme narovnali ve sklepě na sebe, aby věděl, že jsme si vzali jen mléko, které nechtěl dobrovolně prodat. Několik dnů nato to přišly na řadu slepice v kurníku, které jsme pak druhý den měli všichni k obědu a jemu jsme na obecním úřadě složili maximální peníze za mléko a slepice, aby neřekl, že vojáci jsou zloději.

Zde v Kiss-Keszy jsme slavili druhé Velikonoční svátky, co jsme byli na Slovensku a viděli jsme zvyky a obyčeje zdejšího lidu. Za tím, co my byli zvyklí na Červené pondělí se šlehačkou na pomlázku, zde polévají mládenci děvčata vodou, nebo voňavkou. Velice si mě dobírala asi patnáctiletá dcera gazdy, u kterého jsem šil, že ji nepoleji. Já nad tím nijak neuvažoval, ale když přišlo Červené pondělí, šel jsem s jídelním přiborem pro oběd. Vyběhla z domu, a tak si mě dobírala, že se tomu

i kamarádi smáli, což mě dopálilo a já se za ní pustil s jídelním šálkem a nabral do něj vodu z nádrže na dvoře a chtěl jsem ji polít. Ona však rychle lezla po žebří na půdu, kde se s roztaženýma rukama bránila. Já jsem na ni vychrstl vodu ze šálku, ale jak jsem stál na žebří, polil jsem i sebe. Celému tomuto výjevu přihlížela její maminka, která se smála a volala ostatní. V ubrousku měla nachystaných 20 vajíček, které jsem od ní dostal a která, jako vždy, přišla vhod i mým kamarádům.

Však nastojte: Příští neděli oplácela děvčata chlapcům poléváním, což jsem odnesl náležitě. Aniž bych myslel na tyto zvyky, stál jsem u převozu ve službě. Bylo velice krásně, sluníčko mile hřálo, a tak z dlouhé chvíle jsem si sedl do převozníkova domku na lávku, kterou tvořila tesařská stolice. Domek byl sice zděný, ale byl bez střechy a strop tvořila vedle sebe položená kulatá dřeva, takže když pršelo, pršelo i uvnitř. Domku o rozměrech 2×3 m jsme užívali jako služební strážnice, neb převozník tam toho času nebydlel.

Jak tam tak sedím, najednou se cosi na mě studeného, mokrého sype, neboť ani ve snu, že by se na mě mohly dívky domluvit. Dvě nosily vodu z řeky a třetí shora lila, až už bylo v budce asi půl metru vody vysoko, já stál na stolici a dbal jsem, abych nebyl moc mokrý. Nakonec jsem musel do vody vskočit, dveře, které se otvíraly dovnitř, otevřít a rychle ven. Dívky z toho měly nesmírnou radost, a k tomu ještě kamarádi větší a dlouhý čas, i když už jsme byli z Kiss-Keszy pryč, si mě dobírali. Toto píší proto, že i přesto, že jsme se nemohli s místními občany doslova domluvit, legrace a jiné zábavy jsme nezavrhovali a vycházeli jsme ze situace, která byla někdy dobrá, jindy horší.

Tak i zde ve vsi nám uběhl měsíc našeho pobytu, co jsme sem přišli na stráž, přišla však doba, kdy došlo k našemu vystřídání, což se stalo 21. dubna 1920 a my šli k rotě do Kövendu. Dne 23. dubna jsme se jako vojáci zúčastnili v obci Kövendu voleb, ke kterým došlo v naší republice poprvé. Volilo se do všech zastupitelských sborů, jak v obcích, tak i jinde, konečně i do nejvyšších orgánů ve státě. V demokratické republice měli i vojáci volební právo a nemusím ani podotýkat, že se často v těchto maďarských obcích stávalo, kde mohla s úspěchem projít jen jedna politická strana, po domluvě vojinů zvítězila taková, která měla mizivou šanci. Stalo se, že jinak dva dobří kamarádi, každý však jiného politického přesvědčení a často i z nevědomosti, si řekli taková slova, která z dobrých kamarádů a spolubojovníků udělala ne-li nepřátele, tak alespoň způsobila, že se vzájemně osočovali a vyhýbali se. I na civilní obyvatelstvo měly tyto volby vliv, neboť věděli, že vojáci z vesnice odejdou, ale půtky poměry zjištěné a stranické tam zůstanou.

Dne 25. dubna 1920 jsem dostal po 18 měsících mojí vojenské služby v československé republice moji druhou dovolenou, kterou jsem téhož dne nastoupil a vyjel ze stanice Parka-Nány do Bratislavy, kam jsem přijel o půlnoci, a jelikož jsem hned stihl spojení, přijel jsem do Brna již ráno 26. dubna. Zde jsem musel čekat až do půl třetí odpoledne a do Budišova jsem přijel o 5 hodinách odpoledne, odkud jsem šel pěšky 4 hodiny a domů jsem přišel kolem 9. hodiny večer.

Doma mě již čekala celá řada šití, nejen pro rodinu, ale i sousedy, kteří se od rodičů dozvěděli o mém příjezdu. Z části jsem pomáhal otcí při jarních polních pracích. Tou dobou byl na dovolené můj kamarád z dob dětství až po vojnu, který se vrátil domů

jako ruský legionář a byl příslušníkem Prvního pluku Jana Husa. Spolu jsme strávili nejen volné chvíle, ale všechny večery, takže tentokrát uběhla dovolená jako voda a já zase vracel. Dne 13. května jsem přijel do Brna, kdež jsem měl hned spojení k Bratislavě a ihned zase do Parka-Nány, kam jsem přijel dne 14. května o 11 hodinách dopoledne, takže jsem měl dosti času hlásit nástup k rotě (velitelem naší roty byl stále nadporučík Pros, kterému jsme říkali „hošánek“, neboť on každého oslovoval, ať mu dával jakýkoliv rozkaz „hošánku“) po dovolené. Bylo mně jaksi smutno, neboť již uplynulo několik let, co jsem byl ve vojenské uniformě, řada kamarádů byla již od roty pryč, zčásti doma v civilu (starší ročníky) a někteří byli odesláni do různých nemocnic, jen já se držel u roty již plných 19 měsíců.

Ze vsi Kévendu, kde jsem se během naší vojenské služby zdržel nejdéle, jsme 24. května putovali do vsi Kiczindu. Zde jsem se zase dostal ke krejčovině, k níž jsem místo mého kamaráda Gusty Uhlířového dostal Františka Pokorného z Výčap u Třebíče, který, ač byl ženat, musel narukovat. V této vsi jsme slavili svátek Božího těla. Oslovy se zúčastnil náš oddíl s podporučíkem Sychrou. Abychom mohli u každého venkovního oltáře vystřelit jednotnou salvu, den před tím jsme to nacvičovali.

Jednoho dne, brzy po svátku Božího těla, najednou u roty rozkaz, aby se hlásili v kanceláři ti, kteří mají aspoň měšťanskou školu. Na to jich velice málo reagovalo, neboť takových triků se na vojně k různým účelům zneužívalo a říkali jsme si, zase nějaká „bouda“ na nás. Já sám jsem se nehlásil, neboť jsem byl při řemesle (říkalo se na ulejvárně), a za druhé jsem věděl, že v kanceláři roty mají všichni vojáci zapsáno svoje školní vzdělání a dobře věděli, kdo má jaké vzdělání.

Konečně, když se skoro nikdo nehlásil, nejen u naší roty, ale u celého praporu, vyhledali si to v knihách a nakonec nepomohlo ani mně, že jsem byl v krejčovně, a já musel do školy, kde jakási komise, snad z Bratislavy od Zemského vojenského velitelství, se všemi (bylo nás asi 15 až 20) dělala zkoušky diktátem z písma. Prý budou někteří z nás vybráni jako písaři pro různé slovenské pluky, které se tou dobou ustanovovaly, my z toho měli všichni jen legraci. Ale utekl asi měsíc a najednou dne 23. června 1920 přišel k rotě rozkaz, že jsem přidělen na výnos Z. V. V. čís. 10783/I. k pěšímu pluku čís. 16 v Bánské Bystrici jako písař a abych u tohoto pluku ihned nastoupil. Poněvadž to byl rozkaz od Zemského vojenského velitelství z Bratislavy, nedalo se nic dělat. U roty jsem odevzdal pušku, střelivo a rozloučil se se všemi kamarády, zvláště těžko jsem se loučil s Gustou Pavlíčkovým, a nastoupil jsem dne 24. června 1920 cestu přes Levice – Novou Baňu – Zvolen do Bánské Bystrice, kam jsem téhož dne po poledni přijel.

Část šestá

Po příchodu do Bánské Bystrice jsem se hlásil se svými papíry, které jsem obdržel v Kiczindu u poručíka Paličky, který byl adjutantem (pobočníkem) velitele celého náhradního praporu pěšího pluku čís. 16. Velitelem tohoto praporu byl major Svatoš. Byl jsem přidělen do kanceláře „běžné agendy“, jejímž vedoucím byl rotmistr František Jelínek, v civilu textilní úředník v Ústí n. Orlicí. Tot' se ví, že toto

zaměstnání bylo pro mě úplně cizí a já byl nezpracovaný v cizím prostředí, kde jsem přišel mezi úplně cizí a neznámé osoby, které mě nepřijaly moc vlídně a já měl ihned konat vše, jak předpisoval řád.

Ihned druhý den nato, mně dal poručík Palička přípis, abych jej exhiboval. Prosil jsem rotmistra jako vedoucího kanceláře, aby mně vysvětlil, co a jak se dělá, tento mě odbyl, že má zato, že jim poslali člověka, který prý se vyzná aspoň částečně v kancelářských pracích. Vše pro mě byla „španělská vesnice“, přesto jsem se snažil, abych onen spis vyřídil. Dal jsem mu číslo, ale nezanesl jsem obsah spisu do podacího (exibilního) protokolu. Poručíku bylo divné, že jsem to vyřídil tak rychle a šel zjistit příčinu rychlého vyřízení a shledal, že jsem spisu dal sice správné číslo, ale obsah tohoto nezanesl a určil mě k raportu. Já jsem k raportu nešel, neboť jsem byl mínění, že jsem nic schválně neprovedl a z neznalosti věc provedl.

Poručík Palička však byl ještě ten den vyměněn a nahrazen vyšší vojenskou šarží, kapitánem Wenzlem, kterému podal hlášení, že jsem byl určen k raportu a že jsem se nedostavil. Proto mně kapitán nařídil, abych druhý den přišel k raportu, který držel on sám, jako zástupce velitele praporu. Šel jsem tedy k raportu a umínil si, že požádám, když není na mě spolehnutí, abych byl vrácen k mému pluku, od kterého jsem přišel, a také tuto svoji žádost jsem přednesl.

Kapitán na to řekl, že mě nebude trestat za to, že jsem věc nevyřídil, jak jsem měl, ale za to, že jsem neposlechl a nešel ihned k raportu, jak mě určil poručík Palička. Potrestal mě tím, že mně strhl, na pět dní, drahotní přídavek k žoldu, který činil 50 Kč a zadržení cigaret, rovněž na pět dní, tj. 50 kusů. Kapitánovi povídám, že toto jest můj první trest včetně vojenské služby v rakouské armádě.

Přes tento počáteční neúspěch jsem se v krátké době zapracoval, takže asi po měsíci, když vedoucí kanceláře rotmistr Jelínek viděl, že zastanu i jiné práce, vyžádal si dovolenou a mě navrhl kapitánu Wenzelovi za jeho zástupce po dobu dovolené. Mimo kancelářské práce, kterých nebylo každý den stejně a musely být ten den všechny došlé přípisy i přípisy tzv. „vlastní“ vyřízeny a také na místo určení odeslány, zaměstnával jsem se ve volnějších chvílích krejčovinou, nejvíce však pro našeho kapitána Wenzela, který jako starý mládenec a bývalý šlechtic, musel mít tolik uniforem, aby měl dvakrát či třikrát týdně novou, to stejné se týkalo bot. U něho v bytě, kam jsem dost často přišel, se to jen hemžilo vyloženými obleky a obuví, takže jeho sluha měl dosti práce, aby udržoval vše v pořádku. Jinak byl kapitán člověk společenský a vykonával-li voják nebo jemu podřízený svoji službu dobře, vyšel mu v různých žádostech ochotně vstříc.

Já sám jsem s ním vycházel dobře, nikdy se neptal, co jsem platil za různý materiál k řemeslu pro jeho osobu potřebný, zaplatil vše bez ohledu na stvrzenku, kterou jsem si vždy nechal u obchodníka za nakoupené zboží vystavit. Po jisté době, když jsem mu odváděl uniformu a on zaplatil, povídá: „Vidíte, napřed jsem vás musel potrestat a teď jste ve vykonávání svých povinností vzorný voják.“ Já mu nato, když jsem viděl, že je v dobré náladě povídám: „Pane kapitáne, ono mě to nic nestálo, neboť to, co jste mně srazil na penězích, jste vy sám zaplatil, a cigarety jsem nepostrádal, jelikož nekouřím.“ Oněch 50 Kč, které mně tehdy strhl, jsem si zaúčtoval do krejčovských příprav upotřebených k jeho uniformám.

Krejčovinu jsem dělal nejvíce po večerech a brzy ráno, neboť v kanceláři, zvláště po tu dobu, co jsem zastupoval rotmistra Jelínka, bylo hodně práce. Toto období trvalo skoro dva měsíce, neboť rotmistr vyžadoval každých 14 dnů prodloužení dovolené z rodinných důvodů, což měl vždy četnickou stanicí potvrzeno.

Přestože jsem již dříve několikrát byl v Banské Bystrici, teprve teď, když jsem zde byl již několik měsíců, jsem si ji prohlédl. Město bylo velice upravené, na náměstí různými ornamenty opatřený městský park, což učinilo město velice hezkým a úpravným, takže bylo na místě přísloví „Za živa v Banské Bystrici, po smrti v nebi.“

U nás v kancelářích z osazenstva 18 písařů, bylo 11 z Čech, 6 Slováků a já jediný z Moravy. Při této práci nám uteklo období od června do začátku září 1920 rychle. V době mezi 6. a 12. zářím bylo rozhodnuto u zemského velitelství, že náš pěší pluk čís. 16 bude přemístěn do Jelšavy a na jeho místo přijde pěší pluk čís. 25. Stěhování se mělo uskutečnit auty, vojsko mělo jít pěšky. Poněvadž jsme měli u našeho náhradního praporu hlavně psací stroje, kterých bylo jen v našich kancelářích 6 nebo 7 vypůjčených z obchodní akademie v Banské Bystrici, tak i různý nábytek, jako stoly pod psací stroje, židle a i jiný nábytek vypůjčený z různých škol a úřadů, mělo se vše vrátit původnímu majiteli. Již 6. září 1920 odjel první transport o osmi nákladních vozech, který odvezl nejnnutnější věci, mezi jiným i plukovní nedobytnou pokladnu, ve které bylo na penězích okolo půl milionu Kč, důvěrnější knihy se spisy pluku a razítka, která se používala při vyřizování agendy.

Autá se měla cestu během jednoho dne zvládnout sem a tam, aby se do stanovené doby zvládlo vše a do dvanáctého září, měla tuto cestu zvládnou 6× do stanovené doby. Jelikož se první transport vrátil během 8. a 9. září, bylo od stěhování tímto způsobem upuštěno. Dále bylo nedorozumění stran nábytku, který měl zůstat v Banské Bystrici, a jehož ponechání na místě velitel pěšího pluku č. 25 požadoval. Velitelství pěšího pluku č. 16 nechtělo na tuto podmínku přistoupit, neboť v Jelšavě, kromě rozbitých kasárenských budov, ničeho nebylo. Konečně rozhodnuto, že část nábytku zůstala na místě a část pak odvezena do Jelšavy.

Protože od stěhování auty bylo upuštěno, rozhodnuto, že se bude stěhovati z Banské Bystrice vlakem, přes Brezno do Tisovce, odkud nábytek auty do Muráně a z Muráně do Jelšavy opět vlakem a mužstvo z Tisovce do Jelšavy. Ke stěhování mělo dojít po 20. září 1920.

Jak uvedeno, již od 6. září byla odstěhována pokladna a nebylo možno, aby do definitivního odstěhování se odložily výplaty žoldu, tak i vyřizování došlých spisů, nařídil tedy pobočník velitele praporu kapitán Wenzl, že musíme jeti do Jelšavy a vlakem dovézti zpět pokladnu, která vážila kolem 3 metrických centů.

Jel jsem 10. září ráno vlakem z Banské Bystrice do Tisovce, odtud po silnici pěšky (asi 10–12 km) do Muráně a odtud přes Velkou Revún do Jelšavy opět vlakem. Zde po hlášení u kapitána Wasehitaka, který byl německé národnosti, ale uměl obzvláště česky, jsem si od něho vyžádal eskortu dvou mužů s puškami jako doprovod k pokladně. Tuto jsme naložili na povoz, odvezli na nádraží a nastoupili s ní zpáteční cestu do Banské Bystrice. Do Muráně jsme přijeli kolem 8. hodiny večer, pokladnu

jsme za pomoci železničních zřízenců složili z vlaku na perón, postavil jsem k ní oba strážné a sám šel hledat povoz k odvozu do Tisovce.

Za pomoci četnické stanice v Muráni jsme hledali někoho, kdo by s koňským potahem pokladnu odvezl. Četníci, ač znali z větší části místní majitele s koňmi, nemohli nikoho sehnat, neboť rolníci pásli svoje koně v horách. Konečně po delší době a velkém běhání se nám podařilo u jednoho žida sehnat povoz, když jsme dali kočímu, který se zdráhal jeti, nějaké cigarety. Avšak žid, nedostane-li napřed zaplacen, nepojede, napadlo mě. Žádal obnos 50 Kč a já nemohl zaplatit, ač jsem peníze měl. Vystavil jsem lístek, kde jsem požadovaný obnos napsal a opatřil jakousi kuří nohou, která měla znamenat můj podpis a orazítkoval presenčním razítkem, které jsem měl při sobě.

Tak jsme se konečně kolem půlnoci odebrali na nádraží, kde jsme za pomoci nás tři vojínů, kočího, četníka a jednoho z železničářů pokladnu naložili a ihned jsme odjeli po silnici do Tisovce, kamž jsme dojeli kolem půl třetí ráno. Já ještě dal kočímu nějaké cigarety, a pak jsme za pomoci železničářů pokladnu z vozu složili. Kolem páté hodiny ráno jel z Tisovce vlak k Bánské Bystrici, do kterého, opět s pomocí železničářů, jsme pokladnu dostali. Do Bánské Bystrice jsme přijeli kolem 6. ráno, dne 11. září. Zde jsme pokladnu vyložili a já u ní nechal stát oba vojíny a odebral se do kasáren, kde jsem sehnal povoz a několik vojínů, a tak jsme pokladnu dovezli do cíle. Sám kapitán Wenzl i major Svatoš byli spokojeni s rychlým dovozem pokladny. Když jsem oběma vyprávěl, co jsem zažil s pokladnou v Muráni s povozem, a jak jsem musel na žida, a ať čekají, že žid pošle mnou vystavený lístek s presentačním razítkem a jakousi mou kuří nohou na zaplacení 50 Kč.

Po několika dnech došel od žida lístek s jeho přípisem, že „poníženě“ prosí, by mu byl obnos 50 Kč vyplacen. Kapitán mě zavolal do jeho kanceláře a řekl, abych to vyřídil a pak dal jemu k podpisu. Já vzal židův přípis a po krátkém uvažování jsem mu odepsal, že jeho žádosti o zaplacení 50 Kč nelze vyhověti, neb stvrzenka, kterou předkládá, není žádný úřední doklad, neboť postrádá jakékoliv řádného kulatého úředního razítka, podpis je nečitelný a konečně, aby se obrátil na onoho vojína, který mu potvrzení vystavil. Přesto všechno, že vojenská zpráva je mu ochotna mu zaplatit obnos dle sazebníku, aby předložil svědecké prohlášení, že povozem odvezl, nebo nechal odvéztí onu věc. Přípis byl pak zaslán na židem udanou adresu. Žid ovšem nebyl spokojen s obsahem dopisu a znovu energicky požadoval částky 50 Kč. Na tento dopis se mu již neodpovědělo.

V Banské Bystrici jsme zůstali ještě do 22. září, kdy konečně došlo k definitivnímu odstěhování do Jelšavy. K večeru téhož dne jsme vyjeli vlakem z Banské Bystrice a kolem druhé hodiny v noci 23. září jsme dojeli do Tisovce, kde jsme vystoupili z vlaku, my písaři a kancelářské síly nasedli do aut a jeli do Muráně a vlakem pak do Jelšavy. Obě náhradní roty pochodovaly z Tisovce přes Muráně a Velkou Revúci do Jelšavy, kamž připochovaly dne 23. září v 11 hod dopoledne.

Kasárna, z části dřevěné baráky, byly ve velkém nepořádku a nečistotě. Blech zde bylo tolik, že když člověk chvíli stál měl jich plné nohy, až hrůza z toho pojímala. Okna v kasárnách vytlučena, dvře rozbity, takže to vypadalo jako po nepřátelském vpádu. Kanceláře jsme měli v přilehlé dřevěné budově ve dvoře, byly přízemní oproti

hlavní budově kasáren, která byla zděná, jednoposchod'ová. Přes všechn nepořádek, který se v brzké době podařilo odstranit, začalo se již 24. září ještě během dopoledních hodin úřadovat. Já a ještě tři jiní z kanceláří jsme si vyhledali v městě, nedaleko kasáren, byt, který pozůstával z jedné světnice, kuchyně a komory (majitel bytu se snad odstěhoval do Ameriky). Byt byl úplně zařízen, takže jsme bydleli jako v civilu doma.

Město Jelšava ničím nevynikalo, ani se nelišilo od větší vesnice, přesto, že v městě byl vrchnostenský zámek, čtyři kostely a nádraží. Občané se z velké části zabývali tkalcovstvím, tkali krásné, ručně tkané koberce s pestrými vzory, s vlasem vysokým až 8–10 cm, srst si sami barvili, za žádnou cenu však neprozradili, jak to dělají. V našem sousedství bydlel starý děda, tkadlec, který vyráběl různobarevné květované, velice pestré koberce. Náš rotmistr Jelínek, který s námi bydlel, jako textilní úředník, se o tuto výrobu velice zajímal, avšak děda, kterého jsme denně navštěvovali, nám mnohé, co se týkalo výroby, vysvětlil, ale co se týkalo barvení ovčí vlny, ze které tyto koberce tkal, neřekl nic.

Během posledních dnů pobytu v Bánské Bystrici k nám do kanceláře přišel disponent Moravsko-Slezské banky, která měla filiálku v Bánské Bystrici, a doptával se našeho kapitána Wenzla, zda by mu mohl poradit, kdo by mohl nebo chtěl z ročníku 1896–1897, které měly v dohledné době demobilizovat, jít do zmíněné banky jako kancelářská síla do trvalého zaměstnání. Plat pro začátek by byl 700 Kč měsíčně, byt a otop. Podmínkou bylo, co se týkalo vzdělání, alespoň měšťanská škola, znalost německého jazyka, úvazek byl na dva roky. Po delším rozhovoru jsem zaměstnání přijal s podmínkou, budou-li souhlasit rodiče.

Napsal jsem domů o mém rozhodnutí rodičům, aby věděli, co chci udělat. Tito odepsali, odpověď jsem dostal již do Jelšavy, kde mně oznamovali, že nesouhlasí s mým rozhodnutím, že musím jít domů, abych jako nejstarší v rodině převzal hospodářství. Co jsem měl dělat a co mně zbývalo, nechtěl-li jsem na sebe uvalit příčinu nějakého nerozmyšleného jednání ze strany otcovy.

Jsa nábožensky založen a pamětliv čtvrtého božího přikázání, chodil jsem několik dnů zamýšlen, až si toho povšiml kapitán, kterému jsem vše řekl. Ten mi řekl, že mám svůj rozum, abych se zařídil, jak uznám za vhodné. Disponentu jsem oznámil, že nemohu v důsledku dopisu od mých rodičů nabízené místo přijmout. Ten byl nerad a žádal, zda bych jim mohl doporučit někoho jiného. Dotazoval jsem se spolupracovníků v kanceláři a po čase se o tom dozvěděl rotmistr Ctibor, odkudsi z jižních Čech, který měl podanou žádost o přijetí za dělesloužícího z povolání do čsl. armády, avšak jeho žádost byla zamítnuta. Ten s radostí zmíněné místo přijal.

Nedovedl jsem v té chvíli rozpoznat, zda dělám dobře, že jsem poslechl rodičů a úřednické místo nepřijal, ostatně neměl jsem ani mnoho času nad tím se pozastavovat a uvažovat, neboť již začátkem října 1920 nastoupili první branci, v naší republice odvedení, svoji vojenskou službu. K našemu pluku jich přišlo kolem 1200, z toho nejvíce Němců z pohraničí, Maďarů, rovněž z pohraničí, méně již Čechů a Slováků. Z Moravy mezi branci nebyl žádný. Poněvadž většina těchto branců sloužila již v bývalé rakouské armádě, někteří již měli i vojenské hodnosti. Stanoveno, protože osazenstvo kanceláří mělo být v krátké době demobilizováno, abych se všemi

bez rozdílu národnosti učinil zkoušku z písma. K tomu účelu jsem nechal, v litografii, natisknout dotazníky, a to v řečech české, slovenské, německé a maďarské, které musel každý narukovavší vyplnit a odevzdat. Na základě těchto dotazníků se vybíralo asi 50 lidí, kteří měli být zařazeni do kanceláří. V první řadě se přihlíželo ke školnímu vzdělání, inteligenci vojína a jeho schopnostem. Tou dobou jsme již věděli, že od začátku listopadu 1920 začne se s demobilizací ročníků 1896–1897.

Byl jsem pověřen demobilizací všech mužů oněch dvou ročníků, mimo to jsem zaučoval nové písaře v kancelářích a k tomu ještě onemocněla matka našeho rotmistra Jelínka, který si vyžádal dovolenou a více se již do Jelšavy nevrátil, takže jsem byl tou dobou zaměstnán od 6 rána do 10 večer. Na jiné věci nezbyla ani chvilka času. Počítal jsem dny, kolik jich ještě zbývá do Vánočních svátků, zda se do těchto dostanu již do civilu, zvláště, když jsem viděl, že mimo několika z našeho ročníku, mimo déle sloužících a z povolání, není již zde žádný, až na nás písaře u našeho pluku.

Jednoho dne přišel náš kapitán Wenzl, že nás všechny z vojínů navrhl na desátníky, a že to dal již do rozkazu. Všem jsem to vyřídil, jen sám sobě jsem kapitánem vystavený návrh na povýšení hodil do kamen. Všechny návrhy, ovšem až na můj přišly kladně vyřízeny. Kapitán se nad tím pozastavil a učinil na mě jakýsi nátlak a já se mu konečně přiznal, že jsem můj návrh ku schválení u mého pluku č. 10 nepodal a zničil. Dalo mně velkou práci a i námahu, že jsem ho přesvědčil, že v civilu nebudu vojenským desátníkem. Chtěl mě nechat zavřít, ale mně to bylo již jedno. Když vše našemu kapitánu selhalo, dal mně návrh, zda bych nechtěl zůstat na vojně z povolání. Na to jsem mu odpověděl, že četl můj dopis od otce zasláný, a že nechci, aby se to opakovalo. Já sám jsem si nedovedl představit, jak bych se zachoval v případě, že bych byl odvelen k rotě třeba cvičit vojiny. Mně se každá taková komandýrka přičila. Měl jsem již té vojny za půl páta roku dost a dobře jsem věděl, že se v civilu užívám a že nemusím jít vojenský komisárek.

Prosil jsem kapitána, by již se žádnými návrhy nechodil a urychlil naše propuštění (bylo nás několik), že bychom byli rádi na tyto Vánoční svátky slavili doma a v civilu. Nebylo potřeba se ani vymlouvat, neboť naše náhrada v kancelářích byla již po více než dvou měsících zaměstnání v kancelářích zapracována, a tak jsem konečně v sobotu dne 16. prosince 1920 předal svoji agendu celé kanceláře mému zástupci, svobodníku Janatovi, zároveň s kapesními hodinkami, které jako „corpus delicti“ byly v úschovně pluku, na což mně vystaveno povolení o předání.

Následujícího dne 17. prosince 1920 vyjela naše čtveřice z Jelšavy k nástupu do civilu. Jeli jsme každý ku svému kmenovému pluku, tři do Čech, k pátému do Prahy, já sám do Brna k 10. pěšímu. Jeli jsme na Plešivec, Feled, Lučenec, Zvoleň, Vrútky, Žilinu, Teplou, Trenčianské Teplice, Přerov do Brna, kde jsme se rozloučili a rozešli. Já sám zajel domů přes Studenec – Budišov, odtud pak pěšky. Přišel jsem domů 18. večer a dne 21. prosince, ovšem již v civilním obleku, jel jsem do Brna k svému pluku demobilizovat, odevzdat vojenskou uniformu a taktó již vyřídít celou vojnu. Zde v Brně jsem se zdržel do večera dne 22. prosince, takže jsem domů přišel v sobotu dne 23. prosince 1920, takže svátky Vánoční jsem již oslavoval doma a v civilu.

Jak vidno z předchozích statí, sloužil jsem naší republice od 14. listopadu 1918 až do 22. prosince 1920, tedy plné dva roky a 39 dní. Doba po celou vojenskou službu byla někdy radostná, ale mám na ni i smutné vzpomínky a rád se sejdu s mými spolubojovníky na Slovensku. Musím podotknouti, že vojenská služba má mimo pěkné věci také stinné stránky, na které neradi vzpomínáme, a je pravdou, trvá-li služba déle, že se z mnohých dobrých charakterů stávají horší, ne-li špatné a husné. Nebylo divu, že se našli takoví k...ové, kteří rotě dělali ostudu a vyhledávali různá dobrodružství činící špatný dojem a hledí se na to s odporem. Nebylo ojedinělých případů, kdy voják s těžkou venerickou chorobou byl odeslán do nemocnice, více se nevrátil k oddílu a v mnoha případech byl po delší dobu vyloučen z povolání, ne-li zničen.

Kdo zavinil u vojska tento zlořád? Hlavně nepřítel a neovládání se vojáků, neboť to byla jedna ze zbraní Bély Kuhna, předáka maďarského bolševického režimu, že posílal mezi naše vojáky ženy, nakažené těmito chorobami a přes všechna varování a výstrahy ze strany našich nadřízených nedalo se zamezit tomuto zlořádu.

Jaké naopak krásné vzpomínky mám na Gustu Pavlíčka, Frantu Klapala, podporučíka Františka Sychru, poručíka Svačinu, poručíka Sošku, nadporučíka Prosa a konečně na šikovatele Filouše, který, když zjistil případ, že některý z vojáků vyhledával ženštiny, které se samy nabízely, z lítosti až plakal jako děčko. Stalo se, že při našem postupu za Zvolení, před celou rotou zbil takovou ženu rákoskou, která prosila, aby již přestal, že nebude více žádné vojáky obtěžovat.

Ke konci mých poznámek ještě uvedu, že za bolševického vpádu na Slovensko se dobrovolně 6 vojnů zastřelilo, když viděli, že jim hrozí zajetí, neboť v zajetí se s našimi vojíny zacházelo všelijak. Z našich zajatců byli 4 v zajetí popraveni. Mimo to, když již bylo po všech bojích, a byli jsme jen jako posádky na hranicích, byly i další ztráty na životech.

Např., když jsme se koupali v řece Hronu dne 29. července 1919, byli jsme náhle upozorněni, že jeden z vojnů z druhé roty se potopil a více se neobjevil. Udělali jsme tedy přes řeku Hron jakýsi řetěz, abychom tohoto utopeného z vody vytáhli, což se nám asi po dvou hodinách podařilo. Jednalo se o vojína Boučka Richarda ze Sedlece, okr. Třebíč, kterýžto byl jediným synem rodičů, kteří pak přijeli na pohřeb. Pochován byl v Kiczindu, kde tenkrát druhá rota byla posádkou. Dne 11. srpna 1919 byl zastřelen na stráži vojn Melzer Jan, od našeho praporu v Ludamicích, kde byl též pochován.

Toto jsou zevrubně zprávy z mé vojačiny v létech 1918 až 1920, kterými končím.

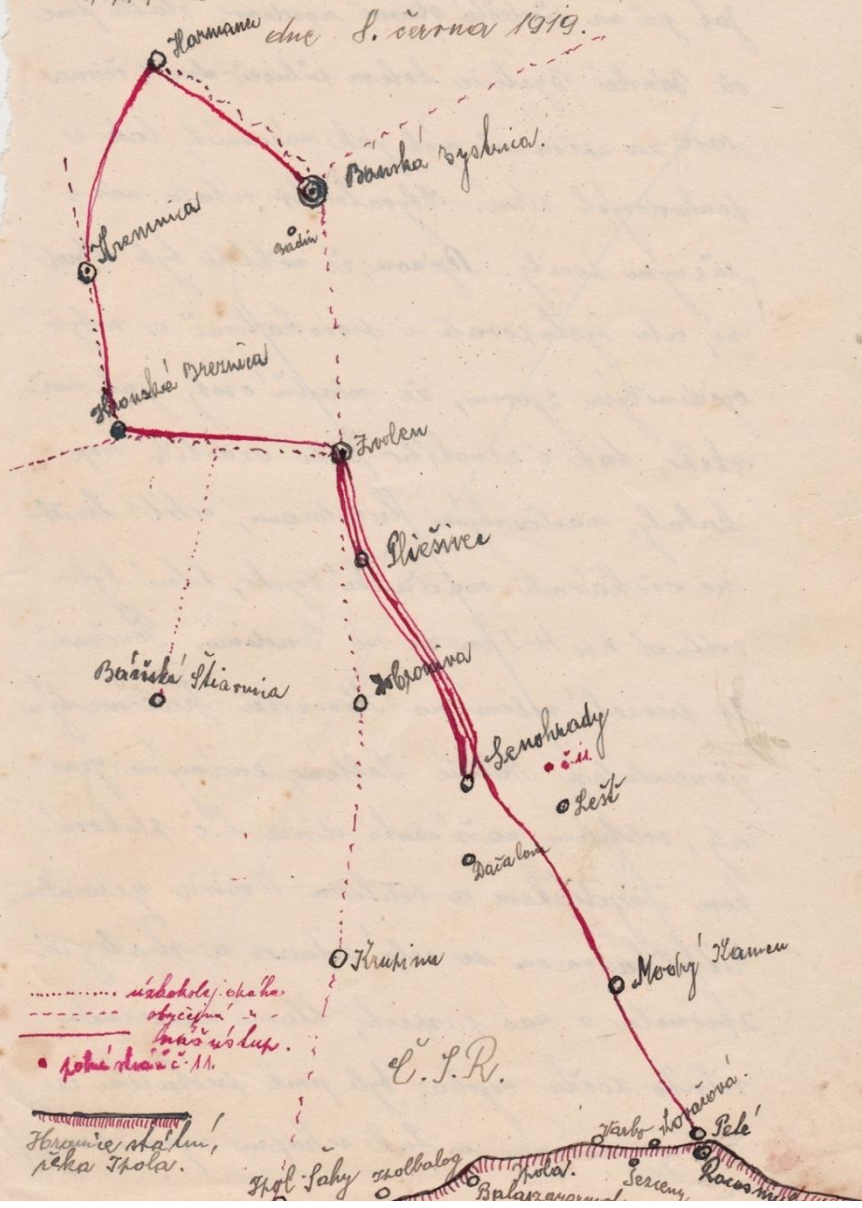
Dopsáno z originálu poznámek v roce 1921.

Tento opis pořízen v roce 1971, neboť původní poznámky z roku 1921 byly již nepřehledné a ve dvou sešitech. Přepsala dcera Josefa Žáka, Marie Kalábková, roz. Žáková.

Za zapůjčení Deníku děkujeme Aloisi Komínkovi z Budišova.

Tabulka 2.

Návrh výstupu od Pele' až dne 30 května 1919 až k ústupu a postupu z Banské Bystrice dne 1. června 1919.

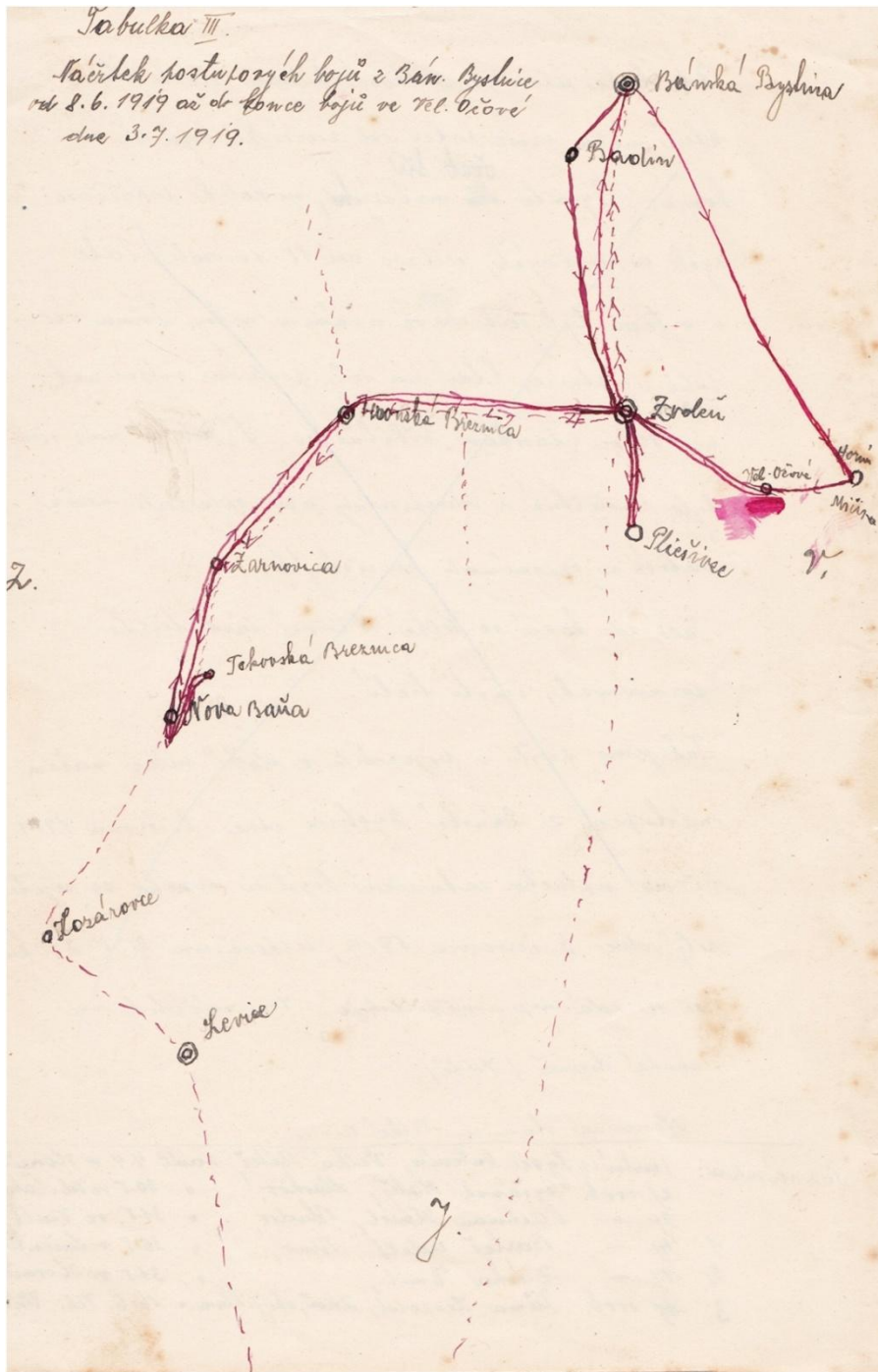
..... ústupový chod
 - - - - - výstupní chod
 ————— národní chod
 • polní dráha

Hrochov, chod, řeka Tola.

C. I. R.

Tobolka III.

Náčrtok postupných bojů z Bám. Bystrice
od 8. 6. 1919 až do konce bojů ve vel. ústře
dne 3. 7. 1919.

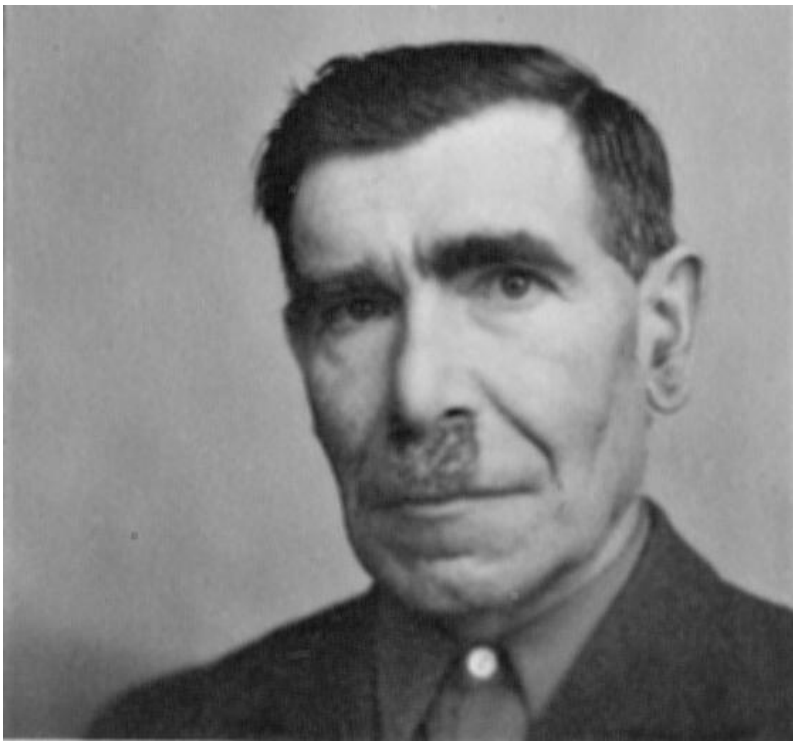

Josef Žák

Stojící zleva: Josef Žák a Marie Kalábková, roz. Žáková
Sedící: Františka Žáková, roz. Komínková

Josef Žák – stručný životopis

Josef Žák se narodil 19. 3. 1896 v Jáchymově (u Velké Bíteše). Vyučil se krejčím a krejčovství se věnoval na vojně i po ní. Oženil se 3. 8. 1925 s Františkou Komínkovou z Námčce v budišovském kostele. V roce 1926 si koupili rozestavěný dům v Příštpě. Měli jednu dceru Marii, provd. Kalábková (*18. 4. 1927 †11. 8. 2017).

Zemřel 24. 9. 1975 doma v Příštpě a je pohřben na hřbitově v Jaroměřicích.

Příloha Budišovského zpravodaje č. 1/2019 www.mestysbudisov.cz/udalosti/budisovsky-zpravodaj
Samostatně neprodejné

Vydává: Úřad městyse Budišov, IČO 00289159, tel. 568 875 110, e-mail: obec@mestysbudisov
Redakce: Karel Pavlíček (e-mail karel_pavlicek@volny.cz, tel. 568 875 212),

Mgr. Jiří Horák.

Vyšlo v Budišově dne 29. 3. 2019

Technická realizace: Ing. Ladislav Dokulil

Tisk Tiskárna Jan Pospíšil, Velké Meziříčí